



№9(28)

середа, 7 травня 2003 року

РОМАНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Яг

Ціна договірної

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануци

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

СТО РЯДКІВ ЖУРНАЛІСТА - В НОМЕРІ!

ЧИ БУДУТЬ РОМСЬКІ ТАБОРИ, ЩО В ЦЕНТРІ ЄВРОПИ, ЧИСТИМИ? ЧИ АВЕНА Е РОМАНЕ ТАБОРИ, СО ТРАІН АНДО МАШКАР ЛА ЄВРОПАКЕ, УВЖЕ?

Що мене найбільше вразило під час останнього відрядження у найвіддаленіше село Рахівщини - Розтоки, де знаходиться чималий ромський табір? Незважаючи на повнн, а відтак і зсуви, на вулиці Ядерин, а також інших, де мешкають роми, навколо їхніх домівок, прибудов - скрізь чисто. А зайдеш у яскиню (світлицю) - душа радіє за господинь. І хоч ті яскині, інші кімнати - тісенькі, а відчувається, що роми, котрі мешкають у них, дбають про порядок. І своїх дітей привчають до цього. Змалечку.

"Щоби навести лад на вулиці, подвір'ї, у власній домівці, не треба якихось особливих коштів, - говорив голова Перечинського районного культурно-просвітнього товариства "Романи Яг" Ігнат Тирлак. - Весна переступила наш поріг. Отож роми Перечина вийшли на суботник." Серед них можна було бачити голову обласного культурно-просвітнього товариства "Романи Яг" Аладара Адама, голову Перечинської селищної ради Івана Михайловича Погорляка. У су-

ботнику активну участь взяли і діти, молодь.

Коли б не завітали і в ромський табір с. Ратівці на Ужгородщині, - не побачите його мешканців, аби сиділи без діла. То на присадибних ділянках пораються, то у городцях біля хат, щоб там цвіло (квіти) і пахло (петрушка, морква тощо)...

Голова Ратівецької сільської ради пан Югас вважає, що заслуга депутата сільської ради Тибора Керекеша є у багатьох хороших починаннях. І сільський цвинтар, а не лише табір, привели до ладу, і біля доріг нема смітників.

Про смітники. Свого часу один із них (кількаповерховий!) був у ромському таборі с. Геївці того ж Ужгородського району. Просили владу, аби видлила автомашину кілька весен поспіль. А з тим склались грішми, найняли трактор і все вивезли. Тепер уже можна й дихати чистим повітрям, і приємно зайти у табір.

Наведений приклад - доказ того, що у власній хаті, а також докола неї, треба самим наводити

порядок, затишок. І добре роблять у тих ромських таборах, де садять фруктові дерева на своїх ділянках, зелені огорожі. Вигляд табору - це обличчя тих, хто живе в ньому. Треба пам'ятати цю істину.

До речі, мер Ужгорода Віктор Погорелов звертався до жителів обласного центру з проханням підтримати його - вийти зі своїх квартир і взяти участь у суботнику, приуроченому до Дня довкілля. Необхідно очистити вулиці від смітників, які нагромадилися роками.

Річки після танення снігів, виходячи з берегів, викидають на берег різний непотріб. Та й свого назбирується доволі. Отож - за роботу!

"Романи Яг" планує зробити рейд по ромських таборах, яких лише на Закарпатті понад сто.

Юлія Зейкан

• У 1977 році неподалік села Ділове Рахівського району встановлено знак, який вказує, що в цьому місці знаходиться географічний центр Європи. Поруч зберігся старий знак, поставлений ще у 1875 році.



Етномузиколог Колумбійського університету в Нью-Йорку Адріана Гельбіт цілий рік працювала в "Романи Яг", проводячи в регіонах соціо-культурне дослідження ромської музики і танцю. Сьогодні вона живе в Америці, але не пориває зв'язку з газетою, надсилаючи матеріали про життя ромів різних країн.

Сьогодні в номері:

За що ж ми боремось?
2 стор.



Поєднали духовність із захистом прав 3 стор.

Уповноваженому Верховної Ради
з прав людини ... 6 стор.

У ромів Одещини 8 стор.

"Кудрявчики"
Людмили Кудрявської 9 стор.

Паради від Ради 10 стор.

ЖІНКА ДАРУЄ ЖИТТЯ, ЛЮБОВ, КРАСУ

РОМНІ ПРЕЗЕНТО КЕРЕЛ ЛЕ ДЖІВІПНАСКЕ, КАМЛІПЕ, ШУКАРІПЕ

У всіх країнах, де проживають роми, існують стереотипи та упередження щодо них. На жаль, українське суспільство не є винятком. Одним із таких стереотипів є те, що жінка в ромській громаді абсолютно безправна.

Чи так насправді? Про це розмова за круглим столом редакції напередодні Дня матері, який приходить із весною, травнем.

Редакція газети "Романи Яг" запросила за круглий стіл представниць із обласної ромської організації "Терне чая по нейво дром" ("Молоді жінки на новій дорозі"), інших активісток жіночого руху в Закарпатті, аби обговорити з ними ряд питань, порадитися.

Кореспонденти. Шановні жінки! Зараз багато говорять і пишуть, мовляв, роми дуже безправні, на них лягає весь тягар обов'язків по вихованню дітей, вони не активні в громадському житті, рідко їх побачиш у шпалі, не борються за депутатський мандат. Сьогодні ми запросили вас - кращих представниць жіноцтва різних поколінь, аби почути вашу авторитетну думку.

Найперше наше запитання до керівників згаданої обласної жіночої організації. Коли вона створена? І чому саме ви обрали таку назву.

Альона Бругош, голова обласної жіночої організації "Терне чая по нейво дром":

Наша організація створена три роки тому. Ідея її організації, як і назва, належать моїй заступниці Лілі Адам. Вона у ній з перших днів. А я головою лише

рік. Хотіли об'єднати жінок, спрямувати їх і на громадську роботу, і на виховання дітей, і загалом, щоб слово жінки було законом.

Лілі Адам, заступник голови товариства "Терне чая по нейво дром":

Доповню сказане головою жіночої організації. Я дійсно з першого дня в ній, знаю все, що ми робили за більше як 3 роки (Альона працює недавно, після переобрання Мар'яни Савко). На нашому рахунку немало добрих справ. Скажу лише про зроблене останнім часом. Наша організація опікується самотніми, малозабезпеченими літніми жінками, розвозимо їм продукти, виділені фондом МОМ. Серед таких є Уляна Беняк, Догмара Гаракаль, Магдаліна Токар та інші.

(Продовження на 4 стор.)



РОМ-ПРЕС

Перед Пасхою - атомна трагедія у сусідів закарпатців

17 років тому Чорнобильська трагедія своїм чорним крилом торкнулася й Закарпаття, зокрема не чи найбільше Рахівського району. Та й сьогодні над четвертим енергоблоком ЧАЕС біда - все частіше йде мова про руйнування саркофага.

Буквально перед Воскресінням Христовим - 17 квітня - нове лихо - атомна аварія в Угорщині (м.Пакш), яка сусідить із Закарпаттям. Як наслідок - значно перевищено радіоактивний фон у Берегівському, Виноградівському районах.

Найвищий фон у Рахові, що зв'язано із місцевістю, яка багата на корисні копалини.

Міністерство з надзвичайних ситуацій (МНС) заспокоює, що все "під контролем". Чи не так було й під час вибуху на Чорнобильській атомній?

До речі, атомну станцію в угорському м.Пакш будували радянські спеціалісти. Торж на Пакський АЕС вже була подібна аварія. Тоді, як повідомляли деякі угорські телеканали, справжній стан дій на атомній станції приховали.

Наталія Вітренко знову "йде у біт" за депутатський мандат

Чергові "програти" не зупинили лідера Прогресивної соціалістичної партії України (ПСПУ) Наталію Вітренку. Вона вирішила балотуватися на довиборах до парламенту по 206-му округу в Чернівецькій області. Її суперником може стати экс-прем'єр-міністр Анатолій Кінах. КВУ повідомила, що з Наталією Михайлівною боротиметься і секретар обкому КПУ Раїса Ясочко. За мандат у Верховну Раду боротиметься й директор "УкрСиббанку" Олександр Ярославський, якого підтримує влада своїм адміністративним ресурсом. Отож, "біт" може бути гарячий.

Обмудсмен Карпачова засуджує насильство

Уповноважена з прав людини Ніна Карпачова неодноразово виступала й виступає проти насильства над громадянами України, від яких лише за останні роки отримано 12 тисяч звернень про тортури з боку співробітників міліції.

Торж за насильство над громадянами понад 1 тис. співробітників були звільнені з міліції. За словами обмудсмена, тортури щодо затриманих застосовуються в районних відділах міліції для "вибивання" свідчень при розслідуванні кримінальних справ. Найчастіше людей б'ють, підштовпує на наручники, заведують тортури струмом, тортури через позбавлення можливості дихати, так звана "прес-камера".

Чи побачить українці

екс-прем'єр-міністра Лазаренка?

Відповідальний працівник Генпрокуратури України Василь Драган повідомив, що Департамент юстиції США звернувся до Генпрокуратури України з проханням дозволити доставити в Україну Павла Лазаренка, де він перебуває під вартою. Це необхідно для проведення слідчих дій, бо не всі свідки погоджуються їхати до Америки. Відтак колишнього экс-прем'єр-міністра знову повезуть за "синє море". Наразі право прийняти остаточне рішення має сам пан Лазаренко.

ЕКСПРЕС-ІНТЕРВ'Ю

Біров табору м. Чоп Рудольф Салко:

"За що ж ми боремось? Захищаємо право на працю, медичне обслуговування..."



1 травня - відоме за радянських часів свято, коли на демонстрацію з червоними прапорами та транспарантами виходили мільйони трудящих. На їх гаслах були слова про свободу, рівність, братерство, ні - дискримінації...

Редакція "Романі Яг" напередодні Першотравня звернулася до бірова табору м. Чоп Рудольфа Салка й поцікавилася, за що сьогодні борються трудящі.

За усіх трудящих я не можу сказати, але за всіх скажу. Нам вкрай потрібно, аби нормально жив табір. Днями завершили свій перепис і знаємо, що в ньому

мешкають 1700 ромів, а серед них 40% - не мають роботи. А вже багато підприємств не працюють.

Не сидимо склавши руки, а боремось, щоб було безкоштовне медичне обслуговування, свій лікар для ромів. Розробили проект на організацію медичного центру. Нас підтримало керівництво лікарні м. Чоп, місцеві владні структури. Справа за міжнародним Фондом "Відродження", куди вислали проект.

Після деякої перерви відновлено репетиції нашого відомого за межами Закарпаття ансамблю пісні та танцю.

Серед наших турбот - створення футбольної команди. Цим питанням тепер опікується мій помічник - син Рудольф. Днями він поїде в Угорщину, аби придбати спортивну форму для команди. Та й немало зробив, щоб було приміщення для медичного центру.

У таборі багато дітей, молоді 175 - навчаються в школі "Боремось", щоб мали одяг, харчування.

Як бачите, турбот у нас чимало. Та й досі ще існує дискримінація ромів у нас та в світі.

Світлина
Миромира Горвата

Невже "ефектом" Ноя Блакстера обиратимемо Президента?



Великі та різні свята активізують політичний бомонд, журналістів, загалом творчу еліту можливість обговорити останні події. А їх, до слова, чимало у країні.

Успішно (або ж ні) схвалення Верховною Радою програми уряду Гадо хто із тих, котрі почувалися, як риба в воді під час підкилимої політичної боротьби, чекали. Адже в разі схвалення такої програми парламентом, найвищий законодавчий орган держави протягом року не може висловлювати цьому уряду недобру, що веде за собою відставку! Правда, тут є одне застереження: а як на дії уряду згодом подивиться Президент? Він подавав Верховній Раді кандидатуру по погодженню на призначення прем'єра, і він може у будь-який момент звільнити голову уряду від погодження з Верховною Радою.

Одразу ж після схвалення Програми уряду, відбувся в з'їзд Партії регіонів. Як і прогнозувалося, "донецькі" обрали її керівником Віктора Януковича. Тим самим дали йому зрозуміти, що що суботу можна вважати днем народження нової партії влади. Курс у неї один - спрямований до президентства.

Багато хто з політичних лідерів - Віктор Ющенко, Сергій Тігішко і інші думали, що прем'єр не дасть згоди очолити "Регіони". Та не так сталося, як комусь гадалося. Політраду партії очолив віце-прем'єр-міністр Микола Азаров. Ключові пости за фінансово потужними членами партії. Участь у майбутніх президентських виборах - сама собою зрозуміла мета.

У рішенні записано: "Враховуючи самодостатність партії, наявність у її рядів авторитетних, з високою громадянською позицією, досвідчених членів, визнається за кандидатом на президентських виборах і у плані участі партії у парламентських виборах до місцевих органів влади в 2006 році".

Партія дала зрозуміти усім, що реформування податкової, бюджетної, пенсійної, медичної, адміністративно-політичної системи, виробничої і науково-технічної сфер, модернізація політичних владних структур є "життєво необхідними завданнями суспільства і держави".

І що цікаво: з'їзд не лише схвалив основні напрями діяльності партії до 2006 року, викладені у виступі лідера Партії регіонів

ПОДІЇ ПОЛІТИЧНОГО ТИЖНЯ

Віктора Януковича, проголосив забезпечити підтримку програми дії уряду, активну роль партії у прийнятті соціального законодавства.

Та чи сам Віктор Янукович вірить у якість наступництва Леоніда Кучми? Не відомо. Він сказав, що треба на президентських виборах підтримати єдиного кандидата від центристів, себто прислухатися до того, що каже Гарант, але курс на президентство наразі є. От тільки він неспрошений іміджмейкером доведеться чимало попрацювати, щоб виробити харизму, яку мають інші лідери. Адже тепер Віктору Януковичу необхідно довести й українську мову, щоб мати змогу ефектно публічно виступати перед різними аудиторіями.

Останнім часом (прем'єр намагається свої промови виголошувати державною мовою) його популярність зростає. Деякі політики вважають, що за доброї "розкутки" на радіо, телебаченні Віктор Янукович має всі шанси залишити далеко позаду лідера ескедів (о) Віктора Медведчука.

Звичайно, ставка на Віктора Януковича має свій сенс, якщо поліпшуватиметься життя людей, вдасться перемоги президентських фаворитів на кшталт Віктора Медведчука, Георгія Кирпу та окремих інших. Тепер ескеди (о) можуть позбутися й багатьох обіцяних посад - "донецькі", відомо, давно вже облюбовують їх.

А Партія регіонів одним із пріоритетів має такий - необхідний розбудовувати її, розвивати.

Принагідно зауважимо, що така нелюбима нардепом Ратушником та значним числом співпартійців Віктору Януковича, опозицією, партія, як СДПУ (о), дуже структурізована. Лідер фракції СДПУ (о) Леонід Кравчук у своєму коментарі з приводу Програми діяльності Кабінету Міністрів України відзначив: "Програма, яку ми сьогодні обговорюємо, краща за ті, які були до цього. Є основні напрями, акцен-

ти, бажання уряду співпрацювати з ВР і визначити пріоритетні закони, які потрібно провести через парламент. Перший квартал ц.р. показав, що ті зобов'язання, які взяв на себе уряд, у т.ч. й бюджетні, виконуються. Оце є найкращий сигнал того, що програма вже почала працювати. Тому фракцією прийняли рішення голосувати за цю програму".

Отак і живемо. Владні і провладні партії намагають-

ся робити "добру міну", очікуючи осені, коли почнуться справжні баталії за президентське крісло. А що ж "четвірка"? Лідер БЮТ Юлія Тимошенко подала до суду на члена фракції "Наша Україна" Ігоря Гриніва. Про захист честі і достоїнства Юлія Володимирівна заявила, що народний депутат Ігор Гринів у інтерв'ю "Львівській газеті" дозволив собі висловлювання, які заважають моральної шкоди й та політичній силі, яку вона очолює. Лідер БЮТ пожалувала, що навіть колеги з опозиційного табору вдаються до таких брудних методів боротьби, які владі.

У незалежних мас-медіа демократичної орієнтації йдеться про те, що в скандальному інтерв'ю 17 квітня Гринів фактично звинуватив лідера БЮТ у тиску на депутатів "Нашої України", через що частина фракції проголосувала за програму дії уряду. Він також заявив, що свідомо проголосували за програму дії Кабінету, БЮТ і Соцпартия дали сигнал Віктору Ющенко, на президентських виборах вони можуть підтримати Віктора Януковича.

Кажуть, де двоє чубляться, то у таких випадках хтось перемагає третій на стартовому майданчику.

Вадим Петрасюк у тижневику "2000", аналізуючи доповідь Віктора Медведчука на XVII з'їзді СДПУ (о), пише, що "ті були виконано на відмінно: при її підготовці спіртрайтери вдало використали ефекти Ноя Блакстера ("25-й кадр"): ненав'язливо провели через весь текст майже невловимі слуху, але такі, що явно впливають на підсвідомість тези про силу СДПУ (о) та її рішучі плани на лідерство. Та й 25-й кадр спрацював при вимовленні в одніні слова "партія".

Задумаймося: невже "ефектом" Ноя Блакстера обиратиме народ, який віками йшов до Незалежності, українського Президента?

Юлія Зейкан

Зустріч із

письменниками

У каміному залі облдержадміністрації відбулася робоча зустріч губернатора області І.М. Різка з членами правління Закарпатської організації Національної спілки письменників України.

Про насувні проблеми літературі краю розповів голова правління Спілки Василь Гула. Серед питань, які прозвучали на зустрічі, були питання фінансування творчої організації, книговидавництва, зв'язків з читачами та диспору, оздоровлення письменників, допомоги вдовам тощо. Особливо

зацікавив проект дешевих ювілейних книжок, які представили б того чи іншого поета, прозаїка, критика найкращими його творами. В ході бесіди виступили також відповідальний секретар обласної письменницької організації поет Василь Кухта, старійшина закарпатської української та угорської літератури Юрій Керекеш і Ласло Балла та члени правління.

Голова ОДА І.М. Різка у короткому слові підсумував ділову розмову.

У зустрічі взяв також участь заступник губернатора з гуманітарних питань І.М. Погач.

Вл.кор.

У травні будемо святкувати нове свято

Президент України Леонід Кучма, враховуючи стратегічний курс України на європейську інтеграцію, своїм указом встановив в Україні День Європи, який відзначається щорічно у третю суботу травня. Центральні та місцеві органи виконавчої влади мають забезпечити здійснення заходів щодо організації та проведення Дня Європи в Україні.

ДО 10-РІЧЧЯ ТОВАРИСТВА "РОМАНИ ЯГ"

ПОЄДНАЛИ ДУХОВНІСТЬ ІЗ ЗАХИСТОМ ПРАВ

КГЕТАНЕ ПГАНГЛАМ О ЛАЧІПЕ АЙ О МАНУШІКАНО ЧАЧІПЕ

- Час показав: треба створювати товариство з одним лідером
- Фольклорний ансамбль здружив
- Напрями роботи обрали вдало
- Після дитсадка - музей, а далі - газета
- Часопис із Ужгорода пішов по Україні, й далі

Протягом усієї історії проживання на Закарпатті ромське населення краю ніколи не мало власних культурно-просвітніх об'єднань. Причин тому кілька: і неважання цієї національності владними органами, майже повне ігнорування не лише соціально-політичних, культурних, а й елементарних людських прав; і відсутність високоосвічених національних лідерів тощо.

Стан справ став змінюватися на краще лише на початку 90-х років, під час "горбановської перебудови". Тоді ж і виникла необхідність як у соціально-політичних ромських об'єднаннях - для захисту законних прав та свобод свого народу, так і в культурно-просвітніх - для захисту та примноження ромських духовних надбав, піднесення загального культурного рівня ромів Закарпаття, ліквідації малописьменності та створення умов для повноцінного їх розвитку.

Засновницька конференція першого обласного ромського товариства була скликана 19 травня 1991 року. Очолили його два співголови - Аладар Адам та Йосип Адам.

Амбіциозність деяких лідерів ромських громад, незгоди між ними у виборі пріоритетних напрямів роботи, відсутність однастайності у діях та планах двох співголів багато в чому шкодили діяльності товариства, а інколи - просто паралювали його роботу. Врешті-решт це призвело до того, що частина членів правління "Роми" дійшла думки про створення ще одного ромського об'єднання - культурно-просвітнього товариства "Романі Яг". Засновницька конференція обласного товариства "Романі Яг" відбулася 4 червня 1993 року. Головою правління делегати обрали Аладара Адама.

Правлінню вдалося згуртувати багатьох ентузіастів, котрим було небайдуже злиденне становище ромів у Закарпатті, робота стала проводитися більш активно, цілеспрямовано, конкретно. В обласне товариство "Романі Яг" влилися регіональні організації Чопа, Великого Березного, Мучаєва, Перечина, Берегова, Сваляви. Одним із найдієвіших заходів духовного об'єднання ромів став фольклорний ансамбль "Романі Яг", який очолив заступник голови правління товариства, відомий далеко за межами області музикант Ернест Бучко. До слова, за високі мистецькі досягнення та з нагоди 30-річчя творчої діяльності у 1997 році Ернесту Бучку Указом Президента України було присвоєно звання "Заслужений діяч мистецтва України". Це перший в історії Закарпаття випадок, коли рома удостоїли такої високої відзнаки.

Робота Закарпатського культурно-просвітнього товариства "Романі Яг" проводиться за кількома основними напрямками: культурно-пропагандистський, соціально-економічний, просвітній, правозахисний.

У жовтні 1995 року голова його правління Аладар Адам брав участь у конференції "Роми у посттоталітарний період", що проходила у столиці Чехії - Празі. На ній обговорювалися питання злиденного існування нашого народу в Європі в цілому, а зокрема - особливо гострі проблеми ромів у країнах, що утворилися після розпаду СРСР. Матеріали цієї конференції було надруковано у пресі, чому посприяли зарубіжні ромські організації. Авторитетні закордонні ромські центри багато сприяють і появі на шпальтах газет та журналів, а також у окремих брошур, книжок тощо, публікації за проблем ромів Закарпаття, про їхнє культурне і громадське життя, в тому числі - і таких, як підготували керівники та активісти нашого товариства.

З допомогою Фонду "Схід-Захід" та Фонду розвитку Карпатського Європейського регіону було знято два документальні фільми: "Вас запрошує "Романі Яг" (1996 р.) та "Іх дім - весь світ" (1997 р.). Обидві стрічки отримали високу оцінку з боку громадськості краю, з успіхом демонструвалися по обласному та зарубіжному телебаченню.

У 1996 році по вулиці Дендеші, 10 в Ужгороді було створено культурний центр. Згодом він перейшов у приміщення по вул. Тельмана, 1/48а, де до недавня була розташована й редакція газети "Романі Яг", яка видається на кошти Фонду "Відродження".

Ми виступили з ініціативою щодо обладнання на території свого культурного центру ромського дошкільного закладу. Букавально за рік товариство, головним чином із залученням власних коштів, а також завдяки підтримці та матеріальній допомозі Ужгородського миського відділу освіти



та Фонду "Відродження", реконструювало будинок на своїй території, що вже майже розвалою-ва, обладнано приміщення всім необхідним для ігор, навчання, харчування та відпочинку ромських дітей. Наприкінці 1997 року почав функціонувати перший в Ужгороді, і чи не єдиний в Україні, ромський дитячий садок, який успішно працює і зараз.

Правозахисна робота - один з найбільш пріоритетних напрямів діяльності товариства "Романі Яг". Майже щодня до культурного центру звертаються роми з приводу ігнорування або порушення їхніх законних людських, соціальних чи культурних прав. Причому найчастіше порушення прав людини спостерігаються у випадку виникнення конфліктних ситуацій у взаємовідносинах ромів з правоохоронними органами. Нерідко над ромами знущаються, б'ють їх, затримують без пред'явлення необхідних за законом документів, незаконно обшукують їх самих та їхні помешкання, вилучають матеріальні цінності, які нерідко потім зникають. Товариство "Романі Яг" допомагає ромам юридичними консультаціями, до яких залучають кваліфікованих спеціалістів, а також шляхом офіційних звернень до керівників правоохоронних органів з приводу тих чи інших

конкретних порушень і зловживань владою з боку охоронців порядку, працівників суду та прокуратури. Представники "Романі Яг" постійно тримають у полі зору слідства та судові процеси, в яких потерпілими чи звинувачуваними є представники ромської народності (особливо активну роботу у цьому напрямі проводить заступник голови правління Ернест Бучко). Завдяки заступництву та кваліфікованій допомозі товариства кількох ромів у ході судових засідань уже виправдано, по справедливості вдалося вирішити і багато дрібних конфліктів з правоохоронними органами.

Численні випадки правового нігілізму стосовно ромів Закарпаття відображено у документальній книзі "The Misery of Law". До речі, найактивнішу участь у її підготовці взяли лідери "Романі Яг" А. Адам та Е. Бучко. У 1997 році книгу випустив "Roma Rights Center" англійською мовою. Отже, завдяки "Романі Яг" про порушення ромських прав у Закарпатті знають вже у всій Європі. А "Roma Rights Center" - окрема і особливо подяка за ту величезну допомогу, яку ця міжнародна організація постійно надає "Романі Яг" ось уже кілька років.

Розповісти про всі акції, заходи, великі і дрібні питання та проблеми, які доводиться вирішувати щодня, навіть у вихідні і святкові дні, просто неможливо. Депутатами місцевих рад є члени товариства "Романі Яг" - Іван Тирпак (Великий Березний), Матвій Балік (Свалява) та інші. І всі вони виправдали довіря виборців, як виправдує довіря ромів культурно-просвітнє товариство "Романі Яг" в цілому.

Чимало вже зроблено в культурно-пропагандистському, соціально-економічному, просвітньому, правозахисному та інших аспектах.

У січні 1997 року ромські товариства області об'єдналися в Асоціацію ромських громадських організацій "Єкгіпе" ("Єдність"). До складу Асоціації ввійшли всі зареєстровані на той час ромські культурно-просвітні товариства, всього 12 організацій, для координації спільних зусиль по вирішенню нагальних питань. Асоці-

ацією було проведено кілька семінарів та тренінгів по навчанню роботи голів ромських таборів та правозахисної роботи.

Запровадив ромський музей, який став одним із культурно-просвітницьких осередків. Складається він із кількох експозицій: історія та міграція ромів, побут та ремесло, Голокост, музичне мистецтво ромів Закарпаття. Представлено колекцію національного жіночого та дитячого вбрання, унікальні вишивки. Окремо виділене ковальське ремесло ромів та їх знаряддя праці. В музеї вже побували з екскурсіями представники Угорщини, Німеччини, Польщі, Югославії. Частими його гостями є учні загальноосвітніх шкіл Ужгородщини, де проводяться заняття з історії та культури ромського народу.

Три роки тому (у березні 1999 року) побачив світ перший номер єдиної на теренах СНД газети для ромів "Романі Яг". Наш народ почав отримувати інформацію від такого друкованого видання, яке існує безпосередньо для ромів і не тільки відображає, а й захищає їхні інтереси.

Рубрики виснені на титульну сторінку веб-сайту: <http://www.romaniyag.uz.ua>

Сьогодні можемо вести мову й про спільну працю з МОМ (Міжнародною організацією міграції), яка дала можливість організувати роботу благодійної ідальні, допомагаємо з продуктами людям похилого віку...

На жаль, немає можливості розповісти детальніше й про величезну роботу, яку здійснено по збору свідчень від тих, хто пережив Голокост, що ляжуть в основу книги "Білий камінь з чорної катівні". Видаємо і українсько-ромський дитячий журнал "Кгаморо" ("Сонечко").

А ще прийшов до маленьких ромів "Малий букварик" (Абетка).

Здобутків чимало, а й проблем теж. Бо коли працюєш - бачиш більше, глибше...

Аладар Адам.

На світліні Наталії Варакти: на виставі молодого художника Тиберія Йованши, організованій товариством "Романі Яг" до міжнародного круглого столу "Роми і ЗМІ".

Урочистості з нагоди святкування 10-річчя Товариства "Романі Яг" відбудуться 4 червня ц.р. Програма свята в наступному номері.

Чи будуть на обеліску пам'яті прізвища ромів-добровольців?

Після визволення села Великі Ком'яти від фашистських окупантів (25 жовтня 1944 р.) 108 місцевих жителів добровільно вступили в ряди Червоної Армії і 1-го Хелмського армійського корпусу. 13 із них за героїзм нагороджені орденами і медалями СРСР, 29 - заступили смертю хоробрих за валю і незалежність Батьківщини. У Великих Ком'ятах у 1965 році збудовано пам'ятник воїнам-визволителям і воїнам-односельцям, які загинули у бою із фашистськими загарбниками, а також пам'ятник генералу армії М.Ф. Ватутіну (1978 р.).

Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область. Інститут історії АН УРСР, Київ 1982

Серед тих, хто у Другій світовій війні захищали рідну землю від фашистів - і двоє ромів із села Великі Ком'яти. Це добровольці Радянської Армії - Йосиф Іванович Галамбіца та Юрій Васильович Бумбі.

У своїй організації ми вели мову про те, що для виховання молоді було б дуже потрібно, аби на обеліску пам'яті значили-

ся і прізвища тих ромів, котрі не шкідуючи свого життя, боролися проти фашистської Німеччини. Отож, мене уповноважили поїхати у Київ і дізнатися, де, в якому краї загинув Йосиф Галамбіца.

У різних місцях побував. Нарешті, в Червоному Хресті дали адресу Центрального архіву Міністерства оборони.

І ось у м.Подольськ Московської області написали листа такого змісту: "Районна ромська організація просить ЦАМО (Центральний архів Міністерства оборони) повідомити, де похований наш ром, який пішов на фронт добровольцем у 1944 році."

З другою групою з Виноградського району і наче загинув на полі бою Йосиф Іванович Галамбіца 1926 року народження. Минули два місяці, але відповіді й досі немає.

Разом із І.Галамбіцею добровольцем записався і Юрій Васильович Бумбі, 1926 р.н. Лише 1949 року повернувся Юрій у рідне село. Працював у Виноградській міліції до 1953 року. Потім молодий ром поїхав на Київщину,

знайшовши там собі дружину. Працював ковалем.

Доля розпорядилася так, що у 1995 році знову приїхав Юрій Васильович у рідні місця. Та нещасний випадок обірвав життя колишнього добровольця - розбився на машині.

Живуть двоє синів Бумбі - Петро та Юрій. Мають свої сім'ї. Та їм теж хочеться, аби на обеліску пам'яті були викарбовані і прізвища ромів-добровольців. Це потрібно живим.

Ми напередодні Дня Перемоги. Треба, щоб на обеліску пам'яті були викарбовані і прізвища ромів-добровольців. Це потрібно живим.

Ласло Дюрі,
голова Виноградського районного культурно-просвітнього товариства "Амаро дром"

Вперше на закарпатській сцені

4 травня в Закарпатському обласному українському музично-драматичному театрі відбулася прем'єра нового спектаклю "Покаяння", створеного за п'єсою Олександра Духновича. Творчість цього видатного громадського діяча, чия 200-річчя відзначається на державному рівні, вперше вийшла на закарпатську сцену.

До речі, ця вистава буде показана і в Києві.

Поставив виставу Василь Шершун. Художник-постановник та дизайнер костюмів Олена Лизанець-Рошко.

Наталія Попович

ЖІНКА ДАРУЄ ЖИТТЯ, ЛЮБОВ, КРАСУ

РОМНИ ПРЕЗЕНТО КЕРЕЛ ЛЕ ДЖІВІПНАСКЕ, КАМЛІПЕ, ШУКАРІПЕ

(Продовження. Поч. на 1 стор.)

А. Бругош: А ви, пані Лілі, забули скільки ми зробили, доки у нас не почалося навчання молодих жінок швейній справі. Можливо, у майбутньому у Радванці буде швейний цех однієї з фабрик Ужгорода.

Кореспонденти. А чи справді ромська жінка закріплена в сім'ї?

Лілі Адам: То є цілківита неправда. Просто за традицією ромська жінка не є такою відкритою для першого зустрічного. Вона думає, що, кому і як говорити. Відповідно так у сім'ї виховують діти.

Альона Бругош: Ми спілкуємося, бесідуємо. А коли треба вирішити нагальне питання, то збирається рада. А загалом наша організація разом збирається раз на квартал. А коли треба вирішити щось терміново, то і частіше. Питання освіти, виховання у нас пріоритетні, бо ж у товаристві молоді жінки, дівчата.

Кореспонденти. А чи охоплює ваша організація жіноцтво у таборах обласної?

А. Бругош: Частково у нашу організацію входять і жінки із ряду таборів, що у містах і селах області. Я, наприклад, їздила на Виноградівщину, вникала там у жіночі проблеми. Мала розмову із заступником голови Виноградівської райдержадміністрації з питань жіноцтва. При районній організації ромського товариства



Лілі АДАМ

найближчим часом буде своє жіноче товариство.

Кореспонденти. А чому ромок майже немає у владі? Діти цьому перешкоджають? Як ми знаємо, багато ромських сімей багатодітні і від цього багато бід?

Лілі Адам: Я, наприклад, під час бесід з молодими жінками і дівчатами підкреслюю, що необхідно планувати сім'ю, скільки дітей мати і т.д. Бо коли в родині багато дітей, то й уваги всім нема, а коли маленький бюджет сім'ї, то виникає багато проблем. Така сім'я не може підняти всіх дітей.

А чому ромок майже немає у владі, то скажу так: у нас є освічені жінки, могли б зайняти будь-яку посаду, але багато часу вони віддають сім'ї. Адже в ромських сім'ях весь тягар по вихованню дітей лягає на жіночі плечі.

А. Бругош: Особисто я хотіла б поборотися за депутатський



Альона БРУГОШ

мандат, можу зайняти посаду і у владі. Однак ми обидві з Лілі навчаємося на ІV курсі МАУП, на факультеті практичної психології. Після закінчення можна подумати і над цими проблемами.

Без проблеми - жінка не жінка

Людмила Кравченко (Бровари, Київська область): У нас активно діє громадська молодіжна організація "Терні зор". Думаю, що вже у липні буде й жіноча. Назрів час її створити. Є у нас немало освічених жінок, які змушені працювати не за фахом, бо потрібно якось годувати сім'ю. Багато жінок торгують на базарах.

А жінка - вже проблема. Встає зранку - готує дітей у школу, затім - вари, пери. Не вистачає часу на себе.

Скажу так - без проблем жінка не жінка. Я думаю, що коли є



Людмила КРАВЧЕНКО

жіноча організація, то разом можемо і добрі справи зробити, і відпочити.

У ромок Перечина - безліч турбот

Мargarита Тейгель (сміт Перечин): Скажу одним словом: важко живеться ромкам Перечина. Багато сімей багатодітні. Скажімо, у Тамари Тирлак помер чоловік, залишилося четверо дітей. Двоє старших, а двоє - від 3 до 7 років. Важко вижити в цей економічно трудний час.

У нас діє медичний центр, відкритий за підтримки фонду "Відродження". Всі хворі у Перечині та селах, де проживають роми, взяті на облік. Виділяються таким безкоштовні ліки, а лікарі, які у нас працюють, - проводять огляди, допомагають.

Опитуємося тепер інвалідом Антоном, який раптово втратив батька. Шестеро дітей у Розалі

Адам. Ні вона, ні її чоловік Віктор не мають роботи.

Звичайно, мріємо про свою жіночу організацію. Це б була підмога і батькові - голові Пере-



Мargarита ТЕЙГЕЛЬ

чинського культурно-просвітнього товариства "Романі Яг". Бо саме за його опікою та моєї матері працює наш медичний центр, відкритий за підтримки Міжнародного фонду "Відродження".

Нощу в серці мрію - відкрити

благодійну ідальню

Агіка Віраг (м. Мукачеве):

Наші жінки, в основному, гуртуються при Церкві Живого Бога, де пастором Янош Йовнаш. Я туди дуже часто і газету "Романі Яг" приношу, інші видання. Перед моїм очима свої проблеми обговорюємо, радимо молодшим жінкам та дівчатам, як і що зробити у важких життєвих ситуаціях.

Розмову за круглим столом вели Юлія Зейкан, Світлана Шушко

(Закінчення в наступному номері)



Протягом останніх двох днів квітня, коли буйно цвіте сакура і магнолія, в Ужгороді проходили міжнародний семінар на тему "Політика багатокультурності Канади: роль держави у збереженні самоідентичності етнічних меншин", організований за Канадсько-українським проектом "Радники з державної політики на підтримку реформи в Україні". Цей семінар був проведений для представників відділів національних меншин та міграції облдержадміністрації України та представників громадських організацій за ініціативи Державного комітету України у справах національностей та міграції, який очолює Г.Г.Москаль. Профінансувало цей проект Канадське бюро міжнародної освіти (СВІЕ) - неурядова організація, членами якої є 200 коледжів, університетів, шкіл, шкільних рад, освітніх організацій і компаній з усіх регіонів Канади. Проект на підтримку реформ в Україні - це ініціатива уряду Канади, розрахована на сім років і спрямована на підтримку різноманітних заходів, пов'язаних з реформами в Україні.

У роботі семінару взяли участь: **Орест Кругляк**, консультант уряду Канади, професор університету Британської Колумбії; **Сергій**

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР

Орест Кругляк: "У Канаді жити - насолода..."

Орест Кругляк: "Анде Канада лачо гугло трайо"

Котенко, керівник офісу Канадського бюро міжнародної освіти м. Київ, народні депутати України - **Іштван Гайдош**, **Михайло Бауер**, **Рефат Чубаров**; **Геннадій Москаль** - голова Державного комітету України у справах національностей та міграції, **Аблягіфов Рустем Мамут ог'лу** - начальник відділу міжнародних зв'язків Держкомнаціміграції України; начальники відділів у справах національностей та міграції майже усіх областей України; голови ромських товариств; представники європейських громад; провідні спеціалісти етнологічних досліджень та інші.

Відкрив семінар голова Державного комітету України у справах національностей та міграції **Геннадій Москаль**.

Привітали учасників міжнародного семінару також заступник голови Закарпатської облдержадміністрації **Іван Рогач** та голова Ужгородської міської ради **Віктор Погорелов**.

Далі Орест Кругляк - консультант уряду Канади, професор університету Британської Колумбії прочитав лекцію для учасників семінару, яка складалася з трьох розділів: "Звідки походять канадці?" (про канадську багатокультурність та історичний експрес від членів Канадської конфедерації до нинішнього періоду); "Чого хочуть основні етнокультурні групи?" (про поточні проблеми та прагнення корінних народів, франкофонів, етнокультурні та існуючі національні меншини в Канаді); "Як Федеральний уряд задовольняє потреби етнокультурних



груп?" (огляд заходів уряду, що стосуються багатокультурності, законодавчої політики та програм провінційних, муніципальних та інших громадських органів).

Професор Орест Кругляк коротко проаналізував ті позитивні зміни, які відбулися у провінції Квебек у Канаді після того, як Ліберальна партія перекопіла владу у Національній Спільноті на виборах у червні 1960 року. Розпочалася послідовна програма реформ. А період з 1960 по 1966 роки став часом стрімких перетворень у політичному та суспільному житті й отримав назву "Тиха революція". Новому уряду в Канаді довелося успішно розпочати численні реформи. Розпочався детальний перегляд усього, що існувало раніше. Освіта і охорона здоров'я теж зазнали суттєвих реформ. Саме у цей час у Канаді відбулося багато корінних і довготривалих змін. Орест Кругляк також зупинився на питанні вивчення моделей розвитку українсько-канадської громади у 1980-х роках й проблеми

впровадження канадського досвіду з політики багатокультурності в українське суспільне життя.

Та позитивна робота, яка була проведена канадським урядом, повинна сприяти зміцненню безпеки і стабільності в Україні шляхом підтримки доброго управління, демократії і дотримання міжнародних норм, а також переходу до ринкової економіки, встановленню торговельних та інвестиційних зв'язків, поліпшенню безпеки країни.

Програма технічної співпраці канадського уряду з Україною - це реальне відображення бажань Канади сприяти процесу реформ в Україні. Завдяки проведеним реформам, які відбулися з 1971 року у нашій країні, наголошує Орест Кругляк, у Канаді жити - це просто насолода. Проте якось конкретних "рецептів" дій чи вказівок до змін ми не надаємо, ми тільки ділимося досвідом.

Підсумовуючи виступ канадського професора, Олександр Майборода з Інституту політичних і

етнічних досліджень НАН України, зокрема, сказав, що зараз в Україні склалася така ситуація, яка нагадує поділ, що відбувся у кінці 60-х років минулого століття у Канаді. Однак використання іноземного досвіду протидії корупції в українських реаліях неможливі. Невдоволення, звичайно, є, але альтернативної моделі перебудови нема. А усе, що існує, то ми не вважаємо за модель. Процес реформування відбувається, але це повністю неудосягнений.

Із заключним словом на дводенному семінарі виступив Геннадій Москаль, який подякував за цікаву і плідну роботу, побажав міцного здоров'я і успіхів у подальшій роботі. У свою чергу, професор університету Британської Колумбії Орест Кругляк також висловив подяку за теплий прийом і плідну цікаву зустріч. Відповідь на поставлені питання учасників семінару.

У перерві семінару виступив камерний оркестр Закарпатської філармонії, а солістка Марія Зубаніч виконала кілька українських народних пісень.

По закінченні семінару для учасників була організована екскурсія у Мукачівський замок.

Валентина Опаленик
На світилинах: Орест Кругляк, консультант уряду Канади, професор університету Британської Колумбії читав лекцію для учасників семінару;

Вітає учасників міжнародного семінару у справах національностей та міграції Іван Рогач (другий зліва).

СЕЛО І РОМИ

Наше життя - суцільна чорно-біла смуга. Цей постулат стосується як існування кожної окремої людини, так і будь-якої нації загалом. Різниця лише в масштабах. Я вирішив взяти за "наочний посібник" найменший, так би мовити, територіально-національний прошарок: село і роми. На прикладі села Рівне Новоукраїнського району Кіровоградської області. Не маю сумніву, що проблеми, які турбують місцеву ромську громаду, немов у вельетеському дзеркалі (ніколи, на жаль, кривому) проєкціонуються на подібні островці міні- та максі-ромських ареалів, вроздріб розкиданих на території держави на ймення Україна...

Але не тільки життя поділяється на дві основні різнокольорові категорії. Так само існує поділ між людьми. Умовно кажучи, на щасливих і нещасних, багатих і бідних. Втім, якщо вже використовуємо дві полярні фарби, то поділ слід застосувати такий: на "білих" - добрих і "чорних" (ні в якому разі не хочу образити представників негроїдної раси) - злих.

Роми села Рівного також проводять своєрідну демаркаційну лінію між людьми добрими і злими. Стосовно своєї нації.

Звичайно, почати хочу з першої категорії.

Отож, знайомств - Станіслав Степанович Чернишов. Це зовсім молодий чоловік, закінчив Харківський юридичний університет. Нині очолює приватне с/г підприємство, виступає в ролі орендатора земель. Саме ця благородна душа людина плакає найкращі почуття до сільських ромів. Тому тільки найщиріші слова подяки можуть мовити на його адресу ромки Алла та Наталя Могильні, дружини ромів - Галина Піжик та Марія Глушко, які минулорічний сезон провели на сільськогосподарських роботах у господарстві Чернишова. А зароблене - цукор, пшеницю, гречку, ячмінь - п.Станіслав привіз кожній робітниці вдома. Умови праці, на відміну від інших агрофірм та сплоск "вільних" землевласників, були чудові. Іх годували смачним обідом, забезпечували питною водою, допомагали за особистими проханнями.



Аналогічним чином ставиться до ромів і Олег Миколайович Макодеба, який очолює СВК "Світанок". Лише добрі слова кажуть Шевського ромів і за Анатолія Миколайовича Шевченка - завідуючого Рівнянською аптекою, та його дружину Нну Василену, котра працює разом із чоловіком. Вони часто підтримують хворих ромів, дають їм ліки у борг, привозять на заповнення з обласного центру необхідні медичні препарати. Нерідко Анатолій Миколайович сам ставить вірний діагноз, адже працює у медицині 30 років.

Християнськими якостями наділив Всевишній і Галину Федорівну Мицак, нині пенсіонерку, котра протягом тривалого часу працювала санітаркою. Вона завжди допоможе нужденному роми (а ромів бідних дуже багато...) продуктами. Нерідко дає у борг гроші зі своєї невеличкої пенсії. Люб'язно дозволяє користуватися домашнім телефоном, сама викликає "швидку", співає Псалми на похоронах, куди її запрошують роми.

На превеликий жаль, біла смуга має, за законами "жанру", перетворюватися на свою протилежність - чорну. Адже, коли говорять: світ не без добрих людей, це є лише напівправа. Цілком слушно можна сказати і по-іншому: світ не без злих людей...

Останнім часом до цієї категорії, з точки зору багатьох ромів, несподівано потрапив дуже шанований у районі (особливо владою) голова сільгоспдприємства ім. Чапаєва В.Дробосівський, який із запеклою впертістю, не бере на роботу ромів. Що-

правда, іноді жертвами середньовічного савалія цього керівника стають не тільки роми. Причому, зверталася до pana Дробосівського Марія Глушко, яка раніше працювала у його господарстві доркою. Отримала рішення відходу... Чому раніше була бажаною робітницею, а зараз - "но пасаран"? Яка така пертурбування трапилися із нещасливою жіночкою? Виявляється, вона здійснила крамольний, просто габенний, з точки зору В.Дробосівського, вчинок: вишла заміж за... рома!

Ще одним доволі несподіваним "злим генієм" став для місцевих ромів голова Рівнянської сільської ради В.Ясинський. Ну й зачудив чоловік! Начебто між ним і ромами останнім часом склалася нормально-ділова, навіть приязні стосунки. А наприкінці минулого року відбулася плідна зустріч Ясинського з представниками ромської громади, під час якої сторони досягли обоюдної думки щодо позитивного вирішення багатьох наболілих питань, з якими роми звертаються до сільської влади. Ми нуло лише півроку, а ситуація кардинально змінилася. Pana Василя почало різко заносити. Для початку вирішив показати одностороньому (читай - ромам; українців та росіян, напевно, остерігається), хто у Рівному справжній господар. Ясинський звелів відключити колонки для подачі води, "дислоковані" чомусь тільки поблизу осель, в яких мешкають роми. Намири у В.Василя благородні: він надзвичайно занепокоєний наповненням сільського бюджету, саме тому й видав гризну "бомагу", в якій чорним по-білому написав, що відтепер роми повинні щомісячно сплачувати 3 гривні до сільрадської каси. І - хоч зайлий під зав'язку оцію "коло-

ночно-крижаною" водою! Інших національностей це чомусь не стосується... А що, Василю Івановичу, а слабо буде бойд одну гривеньку з ромів за споживання повітря "скачати"?

Риба, як відомо, загниває з голови. Саме тому, відчувши, що ставлення до ромів різко змінилося, сердито озирнувшись навкруги правоохоронці Виразували одного молодого хлопчика, звичайно, за національними ознаками, - рома і пришили

Пенсійний фонд довідки з попередніх місць роботи. Пішла стаття на облік у районний центр зайнятості, а там сказали: давай довідку з попереднього місця роботи. На яку не беруть... Замкнене коло. От і крутись, як можеш. Живуть на батьківську пенсію (60 грн), спасибі - допомагають родичі.

Або взяти Володимира Григоровича Ігнатенка, 63-річного рома, який цього року відзначає своєрідний ювілей: 30-річчя

Яка фарба переможе? Саво колоро англал авла?

шевського, вчинок: вишла заміж за... рома!

Ще одним доволі несподіваним "злим генієм" став для місцевих ромів голова Рівнянської сільської ради В.Ясинський. Ну й зачудив чоловік! Начебто між ним і ромами останнім часом склалася нормально-ділова, навіть приязні стосунки. А наприкінці минулого року відбулася плідна зустріч Ясинського з представниками ромської громади, під час якої сторони досягли обоюдної думки щодо позитивного вирішення багатьох наболілих питань, з якими роми звертаються до сільської влади. Ми нуло лише півроку, а ситуація кардинально змінилася. Pana Василя почало різко заносити. Для початку вирішив показати одностороньому (читай - ромам; українців та росіян, напевно, остерігається), хто у Рівному справжній господар. Ясинський звелів відключити колонки для подачі води, "дислоковані" чомусь тільки поблизу осель, в яких мешкають роми. Намири у В.Василя благородні: він надзвичайно занепокоєний наповненням сільського бюджету, саме тому й видав гризну "бомагу", в якій чорним по-білому написав, що відтепер роми повинні щомісячно сплачувати 3 гривні до сільрадської каси. І - хоч зайлий під зав'язку оцію "коло-



проживання у селі Рівному. Раніше мешкав у Кривому Розі. Малим потрапив у лиховисну фашистську м'ясорубку, коли німці захопили рідне місто. Заночували в їхній оселі, а вранці "віддичили": забрали батька (разом з іншими сусідами - чоловіками-ромками). І десь повели. Більше він татка не бачив. А зараз він та інші подібні йому сім'ї

іюму злочинне діяння: крадіжку курей. Та навіть, якщо він і крав оту трикляту птицю, навряд чи це означає, що місцеві стражі порядку повинні робити із зариманим оте дикунське звірство, яке вони над ним учинили - підвшували хлопця до дверей, затискали йому пальці у дверну щилину...

Боже ж ти мій! Іх ще тільки катувати й залишилось... І так життя - хоч вовком вий. Саме так скніє Любов Миколаївна Савицька. Свого життя не має, проживає у дочки. Менший син до школи не ходить - не має за що купити одяг, справити взуванки і необхідний навчальний реманент. Сама Любов Миколаївна страждає на хронічний бронхіт. Зверталася до райдержадміністрації за допомогою - відмовили. Намагалася домогтися групи інвалідності з приводу важкої хвороби, але... Для нарахування пенсії за інвалідністю потрібно надати у соцзаб та

роми, які "схуштували" гіркого воєнного "щастя", вже котрий рік чекають - не дочекаються (де котрі вже на тому світі...) обцяно матеріальної компенсації від Міжнародної організації з міграції. Але поки що отой МОМ мовчить. Втім, ще існує мізерна надія на гуманітарну допомогу продуктами харчування, якою займається Асоціація ромів м.Ізмаїла за програмою "Жертви Голокосту". Але щось вона не доходить...

Так, життя - суцільна чорно-біла смуга. Яка саме фарба переможе - залежить від людей. А вони - добрі і злі. Як зробити так, щоб перших було більше? А голвне, щоб добрі люди не перетворювалися на злих...

Юрій Лукашевський
На світлинах Леоніда Савицького:
Станіслав Степанович Чернишов - юрист-орендатор.
Зав.аптекою села Рівне Анатолій Миколайович Шевченко.

Роми Львівщини мають допомогу

У ромів ще жива пам'ять про останню світову війну - про страждання, поневіряння, знущання, про покальнені тіла і долі, про смерть і про страх за своє життя і життя рідних. Та чимдалі, тим менше залишається серед ромів живих свідків тих страшних подій - сьогодні життя цих людей ніщо не загрожує, їх ніхто не переслідує за те, що вони роми, та вони і далі змушені вживати, отримуючи мзерної пенсії, не маючи елементарної змоги лікуватися. Серед ромів, які пережили Голокост, висока смертність - дається взнаки і підірване в молодості здоров'я, і низький рівень сьогоднішнього життя.

В умовах, коли здається, нізвідки чекати допомоги, коли ці старенькі люди залишилися наодинці зі своєю пам'яттю, болями і жалюгідною пенсією, з'явилися світло надії, яке дають численні міжнародні організації, що пам'ятають, якою ціною ромам дала остання велика війна. Вже рік в Україні діє програма Міжнародної організації з міграції по наданню гуманітарної та соціальної

допомоги ромам - жертвам Голокосту. Програма здійснюється в багатьох регіонах України, а з квітня до неї долучилася і Львівщина. У Львівській області програму реалізовує Львівська організація ромів "Терніне". Серед тих, хто отримав першу допомогу в рамках цього проекту, були й роми Самбора. По дорозі у це старовинне місто, в машині, якою керував "Терніне" М. Юрченко із продуктів, я попросила розповісти про програму представника Міжнародної організації з міграції Ольгу Озьорну. Ось що вона розповіла.

"Рік тому наша організація почала реалізувати програму по наданню гуманітарної та соціальної допомоги жертвам Голокосту, представникам ромського народу. Донорами цієї програми є німецькі фонди і американський суд. Програма націлена на надання таких видів допомоги, як продукти харчування, одяг, закупівля вулгіла, дров, юридичні послуги, допомога на дому, тобто у вирішенні всіх тих проблем, з якими

літні роми зустрічаються у побуті. Наша програма є даниною тим поневірянням і стражданням, які ромам довелося пережити під час Голокосту, під час переслідування нацистами.

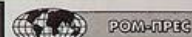
Якщо говорити про Львів, то у безрезні місцева організація ромів "Терніне" підписала з нами договір про початок проекту, аби розвинути продукти харчування для ромів, що мешкають у цій області. Зараз ми ідемо до наших майбутніх бенефіціарів, веземо продукти. Зустрінемося з ними, обговоримо їхні потреби і, можливо, в рамках програми надаватимемо їм інші види допомоги."

У Самборі мешкає не багато ромів, які народилися до 9 травня 1945 року. Найстаршим серед них є Іван Андраш, якому вже 81 рік. Іван воював під час II Світової війни, був неодноразово поранений, втратив чимало родичів. Пан Іван живе самотньо, скарги ж на здоров'я, потребує хірургічної операції, яку, до речі, представник організації по міграції пообіцяла оплатити. Серед численних

запитань, які ставили Ользі Озьорній пан Іван та інші роми, було й питання про сумнозвісну грошову допомогу, яка частково "не дійшла" до цих людей. Цю ситуацію п. Озьорна пояснила так: "Ця програма здійснюється не нашою організацією, а німецьким Фондом "Взаєморозуміння та примирення". Тому я не можу нічого сказати з цього приводу. Зауважу лише, що цільова група тут одна і та сама, але це дві різні програми. Наша програма створена на додачу до цієї матеріальної допомоги, а не замість неї."

Тож відтепер щомісяця впродовж року, роми Львівщини, що пережили Голокост, отримуватимуть гуманітарну допомогу продуктами харчування. Деякі з них, отримуватимуть й інші види допомоги. Звичайно ж, цим не компенсує всі ті страхати, які їм довелося пережити, та, як каже О. Озьорна: "Допомога, яку ми можемо надавати ромам, є не такою вже значною, але ми сподіваємося, що це хоч трохи полегшить їх сьогоднішнє життя".

Марта Шець,
м. Львів



Донські роми відзначили свято

Урочисто відзначили роми Дону Міжнародний день ромів. У палаці культури зішлюсь багато людей, присутніми були й представники адміністрації міста, області, краю.

Протягом двох годин після вступної частини і піснях, танців змагалися на сцені артисти. Свято трансливалося по місцевому телебаченню.

Цього ж дня вийшов і святковий випуск ромської газети "Донські роми".

В обласній газеті "Вечірній Ростов" була опублікована велика стаття про нашу працю за рік. А в обласному музеї відкрито стенд, який розкаже про наш народ.

Павло Лиманський,
відповідальний секретар
Ростовської регіональної
громадської організації
"Роми і мир"

УПОВНОВАЖЕНОМУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ...

Такі звертання Ви, дорогі читачі, зустрічали неодноразово на сторінках нашої газети. Вже тоді, коли у багатьох інстанціях побували листи, в яких ув'язнені за сфабрикованими звинуваченнями, їх рідні та близькі, друзі та знайомі просили втрутитися обласну прокуратуру; генеральну, Міністерство внутрішніх справ, обласний перед тим пороги усіх високих інстанцій - від села до райцентру, а згодом - до області її не знаходили розуміння, з надією згадували амбасадмена Ніну Карначову...

І вона та її працівники були тривогу, коли переконалися, що порушено законні права...

І ось в українському парламенті, як і щорічно, виступила пані Карначова. Не переповідаємо інформації, вміщеної у "Ром-прес".

Тільки додамо:

Серед 250 тисяч цивільних справ (а цифри взяті з доповіді уповноваженої Верховної Ради) із порушенням розглядала кожна п'ята.

Шість років без вироку просидів у Херсонському слідчому ізоляторі (СІЗО) громадянин Литвиненко; У 2000 році 254 вироки винесено внаслідок неякісного розгляду справ; у 2001-му - 332.

Понад 12 тисяч українців були піддані тортурам міліції.

За останні чотири роки понад 400 працівників міліції (з яких 168 засуджено) були притягнуті до відповідальності за насильство...

Загроза зникненню ромської мови

Проблеми розвитку ромської мови хвилюють європейську спільноту. Немало рекомендацій було прийнято цим поважним органом. Пропонуємо читачам новий підхід до вирішення ромської проблеми, запропонований доктором Марселем Куртагом, членом IRU, комісії з лінгвістичних питань ромської мови.

Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи відносно ромів та ромської мови

Парламентська Асамблея занепокоєна критичною ситуацією, що склалася стосовно народу ромів та їх мови. Роми на Європейському континенті проживають понад вісімсот років та на Американському - понад двісті. Незважаючи на розділ народів рома на три головні гілки, що склався історично - роми, синті, кале - всі вони мають єдине коріння виходу з Північної Індії (штат Утар-Прадеш, місто Каннаї).

Оскільки близько десяти мільйонів ромів проживають в Європі, а три мільйони у Північній та Південній Америці, тільки половина з них розмовляють рідною мовою, на кількох діалектах. Роми, котрі живуть на Іберійському півострові (Іспанія) повністю втратили протягом останніх десятирч свою мову, хоча ще недавно вони використовували кілька десятків слів. Група синті, яка мешкає в основному, в Німеччині та Італії, теж втрачає навички розмовної мови. Група кале ще використовує свою мову, але тільки у домашньому середовищі.

Сторіччя переслідувань, нацистський геноцид, що призвів до смерті 500000 ромів, синті, кале, фізично знищили цілі покоління носіїв мови, десятки діалектів. Це також завдало передачі культурної та лінгвістичної спадщини серед тих, хто вцілів.

Лінгвістичні спостереження підтвердили, що мова ромів звичайно використовується як засіб у домашньому середовищі, головним чином, у Центральної та Східної Європи, причому значна частина її тільки як усна мова з обмеженим діапазоном функціонування. Ось чому вона не може конкурувати з мовами оточуючої більшості у повсякденному житті. Звідси, відповідно, ромська мова на Європейському континенті як засіб сучасної культури, знаходиться під загрозою.

Проблема поширення культурного співробітництва у Східній, Центральній Європі та Балканах, де ще проживає значна частина ромів, що сплінують рідною мовою, є актуальною.

Культура ромів внесла чималий внесок у розвиток європейського мистецтва, особливо у розвиток музики, танцю, живопису, літератури. Але сучасні умови проживання ромів не дозволяють ефективно розвивати її.

Мова ромів та їх культура знаходяться на межі вимирання. Проте система різноманітності культурних величин є основним принципом взаєморозвитку людського середовища і умовою стабільності в Європі. Ромська спільнота ніколи не ставила питання про територіальні претензії або політичні привілеї. Їй потрібні моральна підтримка і політична допомога у збереженні та розвитку своєї мови та культури, які можна вважати притаманними, якщо європейській держави та Рада Європи не нададуть конкретної допомоги у захисті культури ромів.

Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла ряд документів щодо ромів, зокрема:

- Рекомендацію 928 (1981) з освіти і культурної проблеми мов меншин та діалектів у Європі.
- Рекомендацію 1275 (1995) у боротьбі проти расизму, ксенофобії, антисемітизму.
- Рекомендацію 1283 (1996) з історії та досліджень історії Європи.
- Рекомендацію 1291 (1996) з розвитку мови ідгги.
- Рекомендацію 1333 (1997) про мову ароманів.

Звідси випливає, що доля культури ромів і їх мови потребує аналогічного рішення.

Документ 1291 (1996) рекомендував за сприяння Ради Європи "з метою збереження малих етнічних груп" звернути увагу на пам'ятки, запис, збір, публікацію, що зберігають ромську мову і культуру, сприяючи широкому використанню і багатоліттю цих мов

у сучасності за сприяння ефективного законодавства, з метою збереження культур національних меншин і виступати проти дискримінації і знищення.

Парламентська Асамблея глибоко занепокоєна виявами расизму і проти народів рома, синті, кале майже в усіх країнах Європи, а також кандидатів у ЄС, включаючи випадки залякування ромів, незалежно, аборигени ці роми чи біженці. Парламентська асамблея з розумінням ставиться до того, що штучно спровоковане залякування, звичайно, створюється для того, щоб завуальовати прояви расизму проти специфічних цільових груп і засудження проявів всіх форм ромофобії або аналогічних етнічних вчинків.

Парламентська Асамблея апелює до всіх ромів, які живуть в Європі, боротися проти будь-яких типів ненависті серед людей, виступати за співробітництво, проти переслідувань, геноциду, що не має політичних та інших кордонів, що сприяють розділенню та приниженню людей, включаючи суспільні прояви.

Парламентська Асамблея рекомендує Раді Міністрів: А. Відкрито виступати проти всіх форм ромофобії, оголосити культуру і мову ромів як частину національної спадщини.

В. Сприяє всім європейським структурам, які включають ромську спільноту, щоб вони підписали і ратифікували Європейську хартію регіональних мов і мов національних меншин та підтримали ромів, синті і кале, особливо у таких позиціях:

- освіта на їхній рідній материнській мові як частини цивілізації, частина європейської культурної спадщини, включаючи біженців;
- сприяти мовній гнучкості ромської мови, їх діалектів, ефективні зв'язки між ромами у всій Європі, задовольняючи потребам сучасної європейської мовної культури;
- літературне поширення мови через створення газет, журналів, передач на радіо і телебаченні на всіх діалектах. Створення загальної орфографії ромів в усій виразності і багатстві словникового запасу і стилю.
- професійналізоване використання ромської мови, наприклад у медичних закладах, юридичних консультаціях, у сферах, де використовується рідна мова для оптимального та ефективного використання;
- підтримка культурних об'єднань ромів, синті, кале в їх міжнародній сітці і країнах.

С. Підтримка культури ромів, створення умов для вищої освіти, організація в університетах кафедр, поширення найбільш цікавих творів ромської культури в Європі через розповсюдження перекладів, антологій, курсів, театральних вистав.

Д. Широко впроваджувати персональні стипендії для учнів і студентів, щоб вони могли поліпшувати професійну компетенцію і дослідження ромської мови у всіх сферах.

Е. Створити спілки для художників, авторів досліджень і студентів ромів у Європі, щоб вони займалися відволідною творчою роботою у сфері мови рома і культури.

Просити Раду Європи по Співробітництву, працюючи разом з регіональними університетськими центрами Ромології, гарантувати ефективну співпрацю у сфері культурної діяльності ромів у Європі.

Просити міністра освіти сприяти включенню в підручники історії відомостей про ромів, синті, кале з тим, щоб показати їм внесок в європейську духовність, мистецтва, а також переслідування, яким вони піддавалися в минулому.

Встановити співробітництво і партнерство з іншими організаціями, заснованими, зацікавленими у сфері здійснення цих рекомендацій органами.

Враховувати культуру ромів і їх мову в усьому їх розмаїтті на основі Рекомендації 1291 (1996), особливо у частині "розвитку малих мовних груп і етнічних груп".



Співпрацюємо

У ромському таборі в Мукачеві понад 5 тисяч жителів. Ясна річ, багато з них з різними питаннями звертаються і до мене як до юриста. Я безпосередньо працюю в цьому місті, правда, недавно.

Запам'ятовуються роми, які цікавляться своїми правами; чи можна робити обшук, чи можна затримувати без поважних причин на вулиці, на який термін, допомога малозабезпеченим сім'ям тощо. На всі питання вони отримують кваліфіковану відповідь.

Доводиться мені допомогати при написанні заяв-анкет для отримання закордонного паспорту. Нещодавно була проведена зустріч із начальником Мукачевського МВ УМВС в Закарпатській області, підполковником міліції Д.В.Миколенком, за участі ромського старости та його заступника щодо недопущення з боку працівників міліції неправомірних дій щодо осіб ромської народності. Після зустрічі працівники міліції, які у минулому ставилися упереджено до місцевих ромів, тепер обережніше ведуть себе з ними, намагаються уникати зайвих непорозуміння.

Слід зазначити, що на сьогодні склалися добрі стосунки та порозуміння із дільничним інспектором Мукачевського МВ УМВС України в Закарпатській області капітаном міліції В.Г.Дзямком по вирішенню побутових, сімейних, цивільних питань та з адміністративного права.

Микола Літвій, юрист,

М. Мукачєво

Світлина М.Горвата

Запитуйте - відповідає юрист

Про допомогу по догляду за дитиною, пенсії за особливі заслуги

Хотілося б почути про розмір допомоги по догляду за дитиною по досягненню нею 3-річного віку.

Марія Черні, м. Виноградів на Закарпатті

Постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 12.03.2003 року № 6 з 1.01.2003 року встановлено щомісячний розмір допомоги по догляду за дитиною по досягненню нею трирічного віку за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням дитини, - 80 гривень.

Чи багатодітним матерям підвищено пенсії, бо у нас про це не знають.

Ольга Беняк, м. Берегове на Закарпатті

Закон України про пенсії за особливі заслуги перед Україною поширюється і на матерів, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до восьмирічного віку. При цьому враховуються діти, усинені в установленому порядку (Ст. 1 в редакції Закону № 91-IV (91-15) від 11.07.2002 р., набрала чинності з січня 2003 року).

З МЕТОЮ ВЗЯТИ НА ПОРУКИ

У квітні цього року в Львові працівниками міліції була затримана мешканка с. Порошково Перечинського району Закарпатської області ромка Єлизавета Лакатос.

При розслідуванні було встановлено, що вона примушувала неповнолітніх дітей займатися жебракуванням, тому стосовно неї було порушено кримінальну справу за ст. 304 КК України (втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність).

Під час попереднього слідства, як запобіжний захід, її було вирішено тимчасово взяти під варту до остаточного рішення.

Справа була передана до Залізничного районного суду м. Львів, й слухання призначене на 02.06.2003 року.

У зв'язку з тим, що до судового засідання залишається тривалий проміжок часу, і з огляду на те, що Є.Лакатос хвора на відкриту форму туберкульозу і на її утриманні знаходиться четверо неповнолітніх дітей, Товариство "Романі Яг" проводить відповідну роботу з метою взяття на поруки цієї ромки, і, можливо, для цього представникам нашого товариства доведеться їхати у Львів.

Василь Дідичин, юрист



У цьому переконалися жителі ромських таборів, що у селах Чомонин, Павшин, Домбокі, Великі Лучки, Житині, смт Чинадідово на Мукачівщині. До них із гуманітарною допомогою (речі одягу для дітей і дорослих) завітав голова Товариства по захисту інтересів ромів Закарпаття (товариство взяло під опіку 40 таборів) Калман Лакатош. Йому допоміг її організувати від благодійників Голландії та Угорщини координатор-радник Шандор Ковач, який живе у с.Серне цього ж району. До речі, за свої

кошти Калман Лакатош організував транспорт, аби везти у табори гуманітарну допомогу. Люди були дуже задоволені, дякували, бо в час економічних негараздів немає коштів і на продукти. "Харчуються дуже скромно, - розповідав пан Лакатош. - Тепер серед наших турбот - дві смі'ї з ромського табору села Червеньово." Лакатош Борис і Лакатош Наталія виховують шестеро дітей. Жодної допомоги ця багатодітна сім'я не отримує. У цьому ж селі проживають

Свен Лакатош і Розалія Лакатош. У них теж шестеро дітей, правда, діти знаходяться в одному з дитячих закладів Свєлявщині, а батьки - лікуються в тубдиспансері в Ужгороді. Не дивно, що порівняно молоді люди хворі - буйдинок, де вони проживали, майже повністю розвалилися. **Влі.інформ.**
На світлинах: координатор-радник Товариства по захисту інтересів ромів Закарпаття пастор Шандор Ковач.
Іде примірка обновок.

І РОМАМ БЛИЗЬКІ РЕФОРМИ

Всенародне обговорення запропонованого Президентом Л. Кучмою проекту Закону України "Про внесення змін до Конституції України" залучило до цього процесу й національно-культурні товариства Харківської області. На відвертий діалог з обласною владою охоче прийшли представники Харківського міського національно-культурного об'єднання білорусів, міського культурно-просвітницького Товариства татар, обласного караїмського Товариства, Товариства азербайджанських жінок та ін. Не залишилися байдужими до обговорення і роми. Їх на цьому заході репрезентували обласні громадські організації - культурний Центр "Аме Рома" та обласне національно-культурне Товариство циган "Ромен". Зацікавленість ромської громади нагальною темою виявилася

в численних запитаннях, що стосувалися впливу реформування на життя етнічних спільнот, етапів проведення обговорення та механізму впровадження ініціативної реформи. Загалом представники національно-культурних товариств Харківської області висловили підтримку ініціативам Президента України щодо реформування політичної системи. Більшість із них, очевидно, готові цілком розділити думку президента Товариства "Аме Рома" Олександра Карафетова, який серед іншого зазначив: "Дії Президента України вселяють надію на позитивні зрушення в країні, де ми живемо, обнадіюють можливостями жити краще всім етнічним спільнотам. Це той горизонт, який ми всі разом повинні наблизити".

Яна Чумак,
м. Харків



І ФУТБОЛ, І ДИСКОТЕКА

Церква Живого Бога Ужгорода організувала для своїх вірників 1 травня футбол. Змагання проходили між командами мікрорайону Шахта та вул. Грушевського. У наполегливій боротьбі перемогла команда мікрорайону Шахта (капітан команди Мілан Горняк). Переможці нагороджені футбольним м'ячем.

Цього ж дня була проведена для молоді євангелізаційна християнська дискотека у ЗОШ №14. Мета цих обох заходів - змістовно провести свій відпочинок.

Альберт Адам, пастор
Церкви Живого Бога,
м. Ужгород

Роми Бангладеш - своєрідний народ

Населення Бангладеш становить 27 млн. чоловік (це найбільш перенаселена країна в світі, адже її площа становить лише 144 тис. км²). Понад 98% населення - це бенгальці. Та проживають тут і народи чакма, мог, сантал, біхари й навіть роми. Країна розташована в Південній Азії, в північно-східній частині Індійського субконтиненту, омивається Бенгальською затокою Індійського океану. На заході, півночі та сході межує з Індією, на південному сході - з Бірмою. Іноземний туризм у Бангладеш не дуже розвинений, хоча в країні є чимало цікавих пам'яток. Це і археологічні дільниці, які датуються більш ніж 2000 роком до н. е., найдовший пляж та найбільше маргрове узбережжя в світі, особняки магарат XIII - XIX-го століть. А столиця Бангладеш Дакка взагалі більше схожа на легендарний Вавилон, аніж на сучасну столицю. В епоху володарювання Великих

Моголів Дакка була одним з найважливіших торгових центрів великої імперії. Головні пам'ятки столиці - це незавершений Форт Лалбах, величезна кількість мечетей, враховуючи знамениту Хуссейн Далан, гробниця Парі Бібі та традиційні східні базари в старій частині міста тощо. Дакка також є столицею рикша-паству, тільки офіційно тут зареєстровано понад 300 тисяч яскраво розмальованих рикш, без яких не обходиться ні один захід. Монастир Соманпурі Віхара (VIII ст.) в Пахарпурі був найбільшим буддистським монастирем на південь від Гімалаїв. Зараз це одна з найцікавіших археологічних дільниць не лише в Бангладеш, а й у всій південній Азії і займає вона 11 гектарів площі. А в бенгальському місті Барісалі спостерігається, наприклад, унікальний природний феномен, відомий як "пушикі Барісала" - загадковий шум, який нагадує артилерійську канонаду, джерело якої взагалі неможливо

виявити - здається, що саме повітря породжує цей гуркіт. В країні є три національні парки: Чітгаонг, Маххурі та Сундарбан. Парк Сундарбан - найбільший мангровий ліс у світі - 38,5 тис. км² площі, з якої приблизно третина постійно знаходиться у воді (між іншим, Бангладеш це і країна походів та мусонів). Також тут налічується близько 400 королівських бенгальських тигрів (одна з найбільших популяцій цього виду в світі) та до 30 тис. оленів. Парк також слугує домівкою своєрідній групі ромів - так званій "морській ромам", цілі рибальські родини, які ловлять тут рибу, використовуючи при цьому унікальні "снасті" - рудничі, спеціально тренуваних вивдр. Нагадаємо, що представники групи "морських ромів" проживають також у Таїланді на острові Пхукет, де вони є найдавнішими жителями острова.

С. Раух

Як поєднуються долі людські?... Галина - родом із села Новоселиця Чигиринського району Черкаської області. В родині було троє дітей. Жили бідно, матір частенько їздила на заробітки, іноді - за компанію з романи. Тому мала Галинка, коли вони гукали її: "Дочко! Дочко! Іди до нас!", ніколи не боялася. На відміну від однолітків, що панічно лякалися і утікали геть, промовляючи собі "Ага! Іди до них... у торбу". Можливо, саме тому доля надіслала їй у пару ромського парубка?



Але до зустрічі з Олексієм було дуже далеко. Хоча він, начебто, і перебував поряд, адже після перезіду Галини стали односельцями. Втім, наприклад цікавий, майже містичний факт. Олексій, виявляється, народився також на Черкащині, у тому самому Чигиринському районі, у... сусідньому селі! Це ж треба так, щоб невблаганний зоряний жереб знов поєднав їх на терені іншої області! Та в одному селі важко не зустрітися. Одного разу навіть трапилася дивовижна курйозна ситуація. - Якось я телят вивасала, - з широчою посмішкою згадує Галина, - а він - майже поряд - вівці. Я ще собі подумки кажу, ти диви, який гарний циган, вівці пасе...

Другий шанс

ноту "фронт" частенько відбувалися запеклі "бої" - хоча і сучасного значення, але з чималими втратами у взаємних почуттях. Адже чоловік Галини пиавич. Десять років після його смерті несли вона тяжкий вдовин хрест, а на власній особистій долі поставила такого самого. Але у небесній канцелярії вважали інакше... У1989 року районна газета святкувала в сільському Будинку культури свій ювілей. Там вони з Олексієм, обидвоє активні дискусувачі, ближче і познайомилися. А як жив до цієї "епохальної" зустрічі Олексій? Одроджився рано. За "половину" взяв ромку. Господня виявила неабиякі здібності на торговельній царині. Проте так і не прививалася до сілого заводу життя. Натомість Олексій міркував, як типовий український хазяїн: хата, пристойне господарство, дружина, яка повністю подлітала його погляді. Тому вони з дружиною виявилися птахами з різного гнізда. До того ж працював Олексій на державній службі, пов'язаний із здійсненням контролюючих

функцій. Довелося багато помандрувати у відраджених. Успіяхе траплялося. Звичайно, за подібного стану речей розлучення було не за горами. Після отієї зустрічі на ювілейі стали жити разом. Сільський ром узяв за дружину місцеву україночку. По-різному поставилися до цього шлюбу родичі Олексія і діти Галини. Його мати одразу прийняла її. Старша дочка Галини, котра живе в Росії, нормальне прагнення матері влаштувати особисту долю не зрозуміла. Навіть кричала: "Як ти живеш серед них?" А от менша донька, котра проживає на Херсонщині, та син Галини (живе в сусідньому селі) визнають Олексія за свого. А ще має баба Галя двійко онучок та онука-першокласника. Живуть добре. "Частенько співаємо мелодійних ромських пісень", - говорить в унісон "змшане" подружжя. Коли я запитав, на що здаєтись роми у сучасному "виробничому", наразився на усмінене обличчя Галини. "Я чомусь, - щиро посміхнулася жінка, - дума-

ла, що він - ледащо, а він, як виявилось згодом, жодної червоної роботи не цурається. Корову годіть, поросятко доглядає..." Олексію влаштували у селі на пристойну роботу практично неможливо. А ім же треба і плевніника Олексія, круглого сироту, на ноги поставити. Коли Галина прийшла до Олексія, Іванку було лише три роки. Тепер - як друга мати. На додаток до інших проблем, нещодавно із цієї дружиною родиною трапилося жальвие подія. Важко виростили двійко теляток, здали на бойню, а їх... цинічно "кинули". Ні телят, ні грошей. Зараз - інші часи. Тому у Олексія при загоді про отих мерзотників лише мимоволі стискається півдича. Його може заспокоїти лише Галина. І в раптом розумію, що їм - не до мене. А по дорозі додому, сидючи у "маршрутці", знов і знов повертаюся до вчорашньої теми: хто ж все-таки поєднав на світі білому долі людські, допомагає двом самотнім ставати єдиним цілим? Добре тим, хто цим шансом скористається. Як це зробили Галина і Олексій... **Юрій Лукашевський, Кіровоградська область**
На світлинах: Г.К.Пижик

ФОТОРЕПОРТАЖ

ХАЙ КВІТНУТЬ ДЕРЕВА МИРУ І ЗЛАГОДИ!

Міжнародний ромський день святкували роми Одещини

Учасники і гості урочистостей у м.Одеса поклали квіти і вінки до пам'ятника Т.Г.Шевченка.



Вихованці недільної школи м.Ізмаїл, наймолодші учасники святкового концерту в одеському Палаці студентів прочитали вірші Кобзаря українською мовою та в перекладі на ромську Міхи Козимиренка.



Біля експозиції ромських друкованих видань - гості свята Ружана і Розаліна Стоян.

Малюнки, відзначені нагородами конкурсу "Світ очима ромських дітей"



Музичні ансамблі Ізмаїлу та Одеси на сцені одеського Палацу студентів. Соло на гітарі - Володимир Кондур.

Організатори свята, ромські лідери Одещини - А.Ф.Кондур і С.М.Ермошкін нагороджують матір двох студентів - ЗМ.Архіпову (м.Балта). Знаїда Миколаївна, яка прибула до Одеси ще з однією

поважною ромкою, народним цілителем М.І.Старатій, звернулася зі сцени до представників Одеської облдержадміністрації з проханням підтримати відкриття в Балт ромської недільної школи.



Учні недільної школи м.Кілія зробили святкові листівки - весняні дерева щастя і миру. Директор школи - Ю.Ф.Кондур.

Гостинне подвір'я Любові Марківни Кальдерар - "золотої бабусі президента Асоціації ромів Татариунаського району, студента МАУП Рустанія Стояна. Відтепер у його сина Антона три бабусі - українська, американська і ромська. "Бо ти мені - як донька, а Антон - онук", - каже Любов Марківна. З повагою до її життєвої мудрості і широго подякою за сердечність я чекатиму щасливої нагоди відвідати христини її правнуків.

Дякую ромам Одещини за запрошення на свято, а також усім ромам, хто відчинив двері своїх осель під час мого перебування в Україні, Словаччині, Угорщині та Румунії. Хай буде щастя у вашому домі і квітнуть на подвір'ї дерева миру і злагоди. Квітнуть і дають плоди. Те авен бахталей!

Тетяна Габріелсон, докторантка університету Техаса в Астіні (США), спеціально для "Романі Яз"

Не згасають з пам'яті лихоліття війни
На хасайвел анда гозді о чоріле ле маріпнаско

Уїдальню Товариства "Романі Яз", де організують безкоштовні обіди для ромів-пенсіонерів, які перенесли голодомор і страждання війни, завітала наша журналістська група.

Відвідувачі привітно зустріли нас, і зав'язалася присмна розмова. Серед присутніх мені впала у вічі скромна, охайна старша жінка. Це була Матильда Дюгов. У ході нашої бесіди я поцікавилася її життям-буттям, особливо в роки Другої світової війни.

- Чи пам'ятаєте, Матильдо Степанівно, своє дитинство під час війни?

Звичайно, пам'ятаю. Це були роки страхотів. Діти у такий період стають набагато дорослішими і все пам'ятають. Народилася я у 1936 році в селі Ратовці на Ужгородщині. У сім'ї було зіймно 5 дітей - три брати й одна сестра. Мали свою хату у таборі, який до війни був розташований на двох паралельних вулицях серед сеп (німці табір знаходяться на іншому місці біля залізниці). Батьки мали худобу, коней і наймалися до людей виконувати різноманітну роботу. Пізніше тато з мамою стали постійно працювати у наймах в одного угорського господаря. Прізвище забула, а ім'я пам'ятаю. Це було подружжя угорців - Ілона і Лайош. Мати нас часто водила до них, і ми допомагали пасти худобу, збирати яблука, копати картоплю й виконувати усяку іншу дрібну роботу. За це нас щедро пригощали господарі. Жили ми з ними дружно.

Коли почалася Друга світова війна, німці хотіли знищити ромів. Роми з табору втікали в ліс. А коли окупували с. Ратовці, то почали переслідувати населення, особливо ромів. Якось з літака скинули бомбу, і наш табір

весь був зруйнований. Стали вивозити з села ромів, тому змушені були ховатися. Ми чудом усі вижили. А було це так. У хлів, де знаходилася худоба Лайоша, заховалися дві ромські сім'ї. На дно ясел, з яких тли коні, ліг тато, а на нього мати поклала дітей, зверху - дошки, усе замаскувала, а потім на дошки накидала сіно для худоби. Насамкінець туди залізла сама. Німці обшукували всі оселі. Шукали і в нашого господаря, але нас не знайшли. Одного разу два угорські жандарми знайшли дітей, але господар заступився за нас (його не зачепили, бо він був угорцем). "Не убивай їх, - сказав один фашист іншому, який наставив на нас дуло гвинтівки, - вони й так тут помруть з голоду."

Сиділи ми там цілий тиждень, боялись висунути носа. Але голод змусив одну дівчину з іншої сім'ї вилізти. Вона вийшла в керт (город), побачила німців і - сперляку відразу впала на землю й померла. Господарі теж покинули свою оселю і втекли в інше село. Коли німці трохи втихомирилися, мати вночі почала виходити і просити по селу їжу дітям, щоб не вмерли з голоду. Батько захворів. Уже не міг виконувати важку роботу, і матері довелося весь тягар брати на себе. Протя-

гом усієї війни дуже голодували. На роботу мало хто наймав. Довелося жebraкувати. Відступаючи, німці знову зупинилися в нашому краї. Мені було уже 9 років. Фашисти сподівалися, що їхнє укріплення в горах, так звана Лінія Арпада, врятує їх. Однак не так сталося, як гадалися. Лінія Арпада була прорвана, і німці почали втікати. Вони й далі розстрілювали ромів, які потрапляли їм на очі. Особливо знищу-

вали чоловіків. Мої брати захоувалися знову у тих же господарів у пилівні в сіно. Так їм Бог допоміг залишитися живими. А господар схопив їх і забрав з собою. Він більше додому не повернувся. Тато ще пережив війну, хворів, а у 1945 році, після її закінчення, помер. Хату будували своїми силами. Чоловічу роботу у сім'ї виконували брати - Іштван і Берталан, а третій брат був ще малим.

Одного разу у наше село завітав Янош Дюгов. Коли побачив мене, то заховався й узяв мене в Ужгород за свою дружину. Я почала працювати технічною заводі на машинобудівному заводі й отримала спочатку куртожиток, а через 3 роки трикімнатну квартиру на вул. Тельмана, де й досі проживаю разом з дочкою, бо чоловік помер. Зараз на пенсії. Отримую 89 грн. Дочка працює техпрацівником у ЖРЕР №5. Онук ходить у школу. Якось перебивається з дня на день.

Дякую працівникам Товариства "Романі Яз" і особисто Андару Євгеновичу Адаму, який організував для малозабезпечених безкоштовні смачні обіди, і це є велика помід для нас. Хай Бог допомагає Товариству розвиватися. Здоров'я, успіхів і плідної роботи всім його працівникам бажаю від себе й усіх присутніх пенсіонерів.

Бесідувала
Валентина Ткаченко

На світліні М.Горвата: Матильда Дюгов (перша зліва) під час безкоштовного обіду у їдальні Товариства "Романі Яз".

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

До ваших небайдужих душ і серцець звертаються члени ініціативної групи зі створення ромської організації в Новоукраїнському районі, що на Кіровоградщині.

Необхідність започаткування власної спілки очевидна, адже в області компактно проживає чимало ромів. Тож виникла нагальна потреба пов'язати їх між собою з допомогою власного - ромського - товариства "Бахтале Рома", яке б стало для них своєрідним рятівним містком. Не є великим секретом, що Кіровоградщина - один із найбільш розвинених регіонів України, і це відповідним чином позначається на життєвому рівні її мешканців. А хто найбільшій і найбеззахисніший? Роми, і це раз за разом. І проблем, які потребують термінового розв'язання, у них чимало. До того ж, є ще один, суто психологічний момент, який стосується ромського менталіте-

ШАНОВНІ РОМИ І УКРАЇНЦІ!

ту: більшість ромів по владних кабінетах не ходять, та їх частенько і на поріг "високих" кімнат просто не пускають... Хоча, можливо, тому і не йдуть, бо знають: там їм ходу немає... А якщо й приймуть - нічим не допоможуть. А в ромській організації зі своїми численними проблемами і бідами - неодмінно завітають. Та й зрозуміло, що офіційно і юридично зареєстрованій структурі "Бахталей Рома" значно легше й простіше вирішувати різного характеру питання, ніж конкретному індивідууму. А ми, в свою чергу, плануємо облаштувати роботу ромської організації таким чином, щоб якомога змістовніше і оперативніше вирішувати проблеми соціально-побутового, юридичного, медичного характеру.

Проте для конкретної реалізації цих задумів потрібні кошти. Саме тому й звертаємося зі сто-

рінок ромської газети до всіх небайдужих ромів, українців, до іноземних читачів, які знайомляться з нашою новинкою через Інтернет, з великим проханням - допомогти у створенні організації "Бахтале Рома" на Кіровоградщині.

Відукніться, панове спонсори і меценати, допоможіть у втіленні в реальність благородного задуму. Кошти з позначкою - для підтримки "Бахталей Рома" - можна перерахувати на р/р МФО, код 0276183 р/р 2909799, Рівнянська філія ошадбанку 3107/028, рахунок № 26515, Новоукраїнський район, Кіровоградська область.

Від ініціативної групи голова ромської організації "Бахтале Рома" (поки що незареєстрованої), власний кореспондент "Романі Яз"
Леонід Савицький

РІК КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Юрій Рибчинський:

“Як у Росії одна Алла, так і у нас в Україні”

Приємним подарунком для глядачів була поява у Великодній понеділок на телеекрані Алли Кудлай, яка представила багатомільйонній публіці двочастинну програму “Коліскова для коханого”. Все в ній було: пісні, які стали популярними у різні періоди її творчості - “Веснянка” у супроводі гурту “Хрещатий вал”, “Красива жінка незаміж-

ня”, “Коханка”, “Гуцулка Ксеня”, інші.

Народну артистку України вітали, з нею разом співали Юрій Рибчинський, Анатолій Матвійчук, Віталій Білоножко, інші відомі й “народні” артисти.

Алла Петрівна - щира виконавиця, її твори поєднані з народним мелосом...

Алла Кудлай - це свято корін-

ної української пісні... Спістка - приклад для багатьох жінок, що треба бути вічно юною...

Не кожній артистці мовлять зі сцени такі слова ті, хто сам є непересічним виконавцем або ж автором слів пісень, які виконувала співакка.

Неповторний голос української співачки, в чій жилках тече і ромська кров (бабуся була ромкою), зачарував і в пісні “Я циганка молода”.

Напрочуд гарним, весняним було побачення з пісню. І як тут не приєднатися до мовленого Юрієм Рибчинським:

- Як у Росії одна Алла, так і у нас в Україні...

Юліанна Камська



ГЕОРГІЙ ЦВЕТКОВ

У ті часи часто влаштувалися кінні ярмарки. Сюди з'їжджалися роми з усього краю. Щоб купити, продати, виміняти або просто поділитися новинами. Ярмарок був для ромів як свято в їхніх нелегких

нулася до дитини. Ще мить - і її яскрава сукня майнула під копитами коней, потім під колесами воза. Усе навколо скам'яніло. Стояла така тиша, що дзенькало у вухах. Потім я почув, як на узбіччі дороги схлипувала дитина, врятована Ланою. Кони злякано дивилися на людей, що зібралися навколо. З батоном у руках, раз-

Лана

Давно не було дощів, і кибитки рухалися по курній дорозі, що потіскалася від спеки. Задерши голову і прикривши очі долонею, я дивився на пекуче сонце. Роми говорять, що сонце має форму колеса. Це сяюче колесо кочує по небу, даруючи життя всьому живому. Але іноді воно може бути дуже жорстоким і під його палючими променями гинуть люди і тварини.

За невеличким перевалом блиснула річка, що протікає біля самого лісу. Зачувши близькість води, коні додали кроку. Табір зупинився на галявині, оточений могутніми соснами. Немов якась невідома сила перетворила казкових богатирів у могутні дерева, залишивши охороняти цю галявину.

Кибитки вишикувалися півколом, і через кілька хвилин тишу лісу порушило іржання коней і сміх дітей, котрі гралися.

Наша кибитка розташовувалася під покровом крхястого дуба. Батько розпрягав коней, а мати, посміхаючись, діставала з-під подушок гордість нашої родини - пузатий самовар.

День наближався неохоче, як дворова собака, постійно обертаючись і обнюхуючи землю. Розтягнувшись на траві, що пахнула медом, я уявляв завтрашню зустріч із ярмарком.

будня. Його атмосфера говорила сама за себе. Іржання коней, вигукування торговців. Молодий ром з хваською заклученими вусами пропонував купити мідні тази власного виготовлення. Поруч роми намагалися всучити пану стару шкапу. Зуби в шкапі були підпилені і грива пофарбована. Ром хрестився, що кинь чудовий, а що худа, то це для витривалості, мовляв, порода ця з Арабії. Трохи далі стояли ворожки, пророкуючи любов до гробу і багатство в майбутньому.

Та раптом десь у юрбі слідом за звуками бубна полинула весела пісня. Усі, немов зговорившись, пішли на звук пісні: всі знали - танцює Лана. Голос Лани дзвенів, немов ранкова роса або лісовий струмочок, що грає сонячними зайчиками. У всьому її струнку і смаглявому тілі була якась невідома принадна сила, від якої не міжна відвести очей. Так і в цього дня я довго стояв і дивився на танець Лани, що нагадував мені багаття - він то яскраво розгорявся, то раптово затихав і ледь тремтів.

Ярмарок поступово затих. Крадькома, немов рись, підловив вечер. Десь попереду почувлися крики. Це п'яний пан гнав щодуху збуджених коней по дорозі, на якій грала дитина. Ніхто не встиг опам'ятатися, як Лана ки-

червоної від швидкої їзди, стояв пан. Він тупо дивився п'яними очима на знічене тіло Лани. Прискакали жандарми і розігнали юрбу. Потім роми поховали Лану недалеко від дорозки, біля невеличкого струмка.

Через кілька років наш табір проїжджав ті місця. Памятаю, це було на світанку, коли ми під'їхали до цього місця. На місці могили Лани виросла верба. У вербі вгадувалася дівчина, що сиділа біля струмка, її гілки, немов руки, були опущені у воду. Зеленою плутаниною гілочок верба нагадувала мені недбало розпущене волосся Лани.

Одного разу мені снилася Лана, що манила мене за собою, але, як тільки я її наздогнав, вона перетворилася на вербу. Я раптово прокинувся від дотyku. Переді мною стояла маленька дівчинка і смикала мене за рукава: «Ти вирішив залишитися жити на цій галявині? Усі зібралися, і кибитки от-от рушать».

Я, посміхнувшись, підняв дівчинку високо над головою. Побачивши її руки, простягнені до сонця, я раптом зрозумів: у кожній з ромок є щось від Лани, і виходить, вона жива вічно!

Георгій Цветков, переклад із російської (журнал “Шузн РОМАЛЭ”, 2001 р.)

У Мукачево завітает “Романс”

У рамках IV міжнародного фестивалю етнічних театрів України та Євроregionу “ЕтноДіа Сфера” у другій половині травня в Мукачево завітает національний академічний український драмтеатр ім. Заньковецької (Львів), Словаць-

кий музично-драматичний театр (Братислава), Єврейський музичний театр “Мігдаль-Ор” (Одеса), Білоруський державний театр драми і музики (Брест) та інші.

Роми Закарпаття зможуть побачити й музично-концертну програму, за якою приїде в Мукачево Циганський музично-драматичний театр “Романс” (Київ).

Вірники шукають спонсорів

Чимало вірників Церкви Живо-го Бога є в мікрорайоні Радванка. Однак тепер молимося у будинку Мартона Кицо. Господар - наш вірник. Але нам би хотілося мати один великий зал, бо на Службу

приходить багато ромів. Я бачу, що люди, котрі приходять до нас, на очах змінюються. Вони перестають грішити, живуть по волі Господа.

Карло Бругош, пастор Церкви Живо-го Бога у мікрорайоні Радванка (м. Ужгород)

Читачі знають поетесу і журналістку Людмилу Кудрявську за поетичними збірками “Книга Любові”, “Круг”, “Покуда зсизни дитися ність” та іншими. Кожна з них завжди радує і дивує.

По-доброму здивувала й нова збірка “Кудрявчикі”, яка нещодавно вийшла в ужгородському видавництві “Мистецька лінія”. Авторка тут по-стала в новій іпостасі - уклади книжечку, майстерно оформлену художницею Надією Пономаренко.

Думається, автор передмови “Смейтесь і будете счастливий” доцент Ужгородського національного університету Надія Ференц має рацію, коли пише про природну схильність Людмили Кудрявської до іронії, зумору і про те, що, нарешті, вона наслідилася постати перед читачем у новому амплу окремою книжкою.

Коллектив редакції “Романі Яз” вітає свою працівницю із появою цікавої збірки. Сподіваємося, наші читачі тезе полюблять кілька “кудрявчиків” Людмили Кудрявської.



Людмили Кудрявської

Утешительный
Не жили мы за паузой у Бога.
Сейчас же вообще живём
убого.

Одно лишь утешает нас
немного:
Не знаем, как за паузой у Бога...

Аптечный
На каждом углу
приглашают аптеки.
Теперь не умру
я уже точно вовеки!
Ещё б на лекарства
хватило денег, жат,
Что в этих аптеках
на полках лежат!

Коварный
Для дружбы вы -
коварный человек:

Её вы продадите с потрохами.
И в этом обвините скопом всех
И даже друга, преданного вами.

Гётевский
Взглянув на мир нелепый сей,
Скажу я, как сказал бы всякий:
Чем больше
знаю людей,
Тем больше
нравятся собаки.

Омар-Хайямовский
Ах, оставьте дурака в покое!
Даже если учудил такое...
Что карать за глупость?
Он и так
Тем уже покаран, что -
дурак!

ВІН ЗАЛИШИВ ЗНАМЕНИТИЙ НА ВСЬ СВІТ ФІЛЬМ “ТАБІР ІДЕ В НЕБО”...

Наше горе безмежне

Весна 2003 року видалася важкою для ромської культури. Зовсім недавно раптово помер перший ромський кінорежисер, актор і музикант, автор чудового фільму “Триші апостоли любові” про поневіряння ромів під час Другої світової війни, Дуфуня Вишневецький. Йому було лише 56...

І ось сумна звістка, в яку не хочеться вірити: у розквіті творчих сил пішов із життя Еміль Лотяну, ще один відомий кінорежисер, який залишив у спадок прекрасні фільми, і серед них знаменитий на весь світ “Табір іде в небо”. Еміль Лотяну - молдаванин, але ми, роми, вважаємо його нашим ромським діячем культури. Створена ним за мотивами оповідань М.Горького кінокартина - романтична й реалістична водночас - це гімн нашому народу. Автор із властивим йому талантом показав чудову замальовку з життя ромів, їхні радощі й біди, волелюбність, простодушність, їх кохання і людську гідність, яка для героїв фільму виявилася дорожчою за життя. Картина дишає любов'ю до нашого народу, любов'ю щирою, душевною. І

ми безмежно вдячні Емілеві Лотяну за те, що цей фільм цікавий людям найрізніших національностей.

Ми зустрілися з Лотяну на авторських вечорах, фестивалях; він приваблював своєю простотою, щирістю, якоюсь особливою душевністю: ані тієї самозакоханості, зарозумілості, якими грішав деякі публічні люди. Ми просили його, аби він зняв продовження фільму, проте, на жаль, цей мрій не дано здійснитися, як і багатьом іншим планам маестро.

Наше горе безмежне. Померла людина, котра продовжила людяно геніїв світового масштабу, тих, хто освітував у своїх шедеврах наш багатостраждальний і талановитий народ.

Процавай, любий, дорогий наш друже. Ми сумуємо, ми не забудемо твою милу посмішку, твої чудові фільми, які стали тепер пам'ятником великому Майстру і Люддині.

Георгій Демер, доктор педагогічних наук, професор, президент ФНКА російських ромів, Історія Демер, доктор Історичних наук

Благослови, Христосе мій!

Як важко мені жести
У вік такий фальшивий!
І що ж мені робити,
Щоб діти росли щасливі?
Роками - лиш страждання...
Я слюзи проливала.
А щастя й сподівання
Ніколи і не знала.
Господь, мій Боже, надійо
Лише на тебе маю.
Люблю тебе, Ісусе,
На тебе уповаю.

Благослови, Христосе мій,
Моїх дітей на щастя!
Хай мають мої дітоньки
Солодке причасття...
Людмила Штефанко,
с. Кам'яти, Виноградівського району.



Поради від Раги
Драбаріне кгайаре Рага
з 6 по 20 травня

Хлопчики, які народжуються в цей період, будуть талановитими автомобілістами, а дівчатка матимуть здібності до лікування та ворожби. Отже, народжуйте з задоволенням, хай вам щастить!



Овен - ви добре зробили, що відідали родичів, а наприкінці травня готуйтеся до свята. З новими знайомими будьте обережні. В особистих стосунках усе гаразд. Корисно знайти час для спілкування з дітьми. Ваше слабе місце на цьому тижні - органи дихання.

Телець - деякі зміни в роботі, але вашим доходам це не завдає. Якомога скорше оформіть казенні папери та розрахайтесь за все. Поруч з вами багато друзів та родичів, тому все буде гаразд. Не дуже навантажуйте спину.

Близнята - трохи перепочиньте, грошей всіх не заробиш. Ліпше займіться своїм здоров'ям. У сімейних стосунках значні зміни на краще. Багато допитувати кашель.

Рак - не дуже сприятливий період для кохання. Здоров'я, робота і намагання заробити гроші заберуть усе ваш час та сили. Намагайтеся уникати конфліктів. Усе минеться, життя стане набагато цікавішим. Слабе місце - ноги нижче коліна та шлунок.

Лев - ви взяли на себе дуже важкий тягар, дозвольте близьким людям самим дбати про себе та вирішувати особисті проблеми. Найближчим часом можливі значні витрати. До літньої подорожі слід готуватися вже зараз. Перевірте серце та печінку.

Діва - настій непоганий, можна розпочинати серйозний ремонт. Придивіться до свого оточення - можливо, його теж трохи змінити? Будьте делікатні з коханою людиною. З вашим здоров'ям усе буде гаразд, але, про всяк випадок, будьте обережні з вогнем та горючими речовинами.

Терези - приємні подорожі, зустрічі, нові знайомства. Будете змушені відремонтувати деякі необхідні речі. Особисті стосунки спокійні та надійні. Стережіться простудних захворювань.

Скорпіон - на вас чекає тиждень сюрпризів - несподівані гроші, подарунки. Мати діло з технікою - корисно і прибутково. Можна звертатися за порадою до друзів. Будьте уважні до своїх нирок.

Стрілець - у давніх стосунках ситуація неприємна, але можуть з'явитися нові. Ті гроші, що ви витратили наприкінці квітня, повернуться добрими взаєминами. Багато звернутися до мануального терапевта або зробити масаж.

Козеріг - головне діял вас - не сидіти склавши руки, пам'ятайте, що великі гроші складаються з маленьких. Приділіть увагу зовнішності, купіть собі обновку. Руки та пальці можуть трохи боліти, можливо, слід зробити кардіограму.

Водолій - це ваш час! Люди - до вас, гроші - теж, проте розслабляйтеся рано, основна справа не завершена. Зміряйте тиск!

Риби - ви почали нову справу, але грошей ще не отримали. Почекайте, ви будете задоволені! Згадайте про давніх друзів, зустріч з ними буде приємна. Хтось із ваших родичів намагається змінити своє сімейне становище, допоможіть йому. Суглоби "потребують" уваги.

РОМАНИ ЯГ
Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
В.о. редактора **Юлія Зейкан**
Редакція ін завжди поділяє позицію авторів. За точністю наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти нову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яг"
АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон (03122) 61-39-56, E-mail: romnyag@tn.uz.ua, http://www.romaniyag.uz.ua
Видруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умовн. друк. вкр. 2.5. Тираж 2500. Зам. № 672

Геніальне полотно в магазинній вітрині

Про смаки не сперечаються, але я вважаю, що найкращий образ ромки у світовому мистецтві створив румунський художник Ніколає Григореску. Мені не доводилося бачити цю картину в кольорі. Після перемоги «радянської демократії» полотно разом із черговим хазіяном «відправилось» в еміграцію. Відповідно, у всіх альбомах репродукцій «Циганку з Гергань» друкували з доведеною чорно-білою фотографією. Втім, не сумніваюся, що і за мальовничими достоїнствами вона прекрасна. Григореску відчував колір на рівні російських класиків Сурикова і Полєнова.

Історія картини незвичайна. Григореску вчився у Франції, але змушений був залишити художню «столицю світу». Франко-пруська

війна 1870 року і братовбивча різанина Паризької комуни аж ніяк не сприяли спокійній творчості.

У рідній Румунії молодий живописець без імені нікому не потрібен. Немає ні замовників, ні зв'язків. Економія на усьому. Принизлива бідність. Спроби звернути на себе увагу влаштуванням художніх лотерей. На жаль, у Румунії, на задрівках Європи, не так вже й багато цінителів прекрасного. Звичайно, Григореску багато працює, але виставляти свої полотна змушений в магазинній вітрині. Радий цьому раптом комусь з перехожих сподобався його пейзаж або портрет?

Одного разу хазіяни магазину Гебауер спантелили Ніколає новиною. Солідний пан згоден купити



Ніколає Григореску. «Циганка з Гергань». Х., м. 1872.

«Циганку з Гергань», але за однієї умови. Він сам призначить ціну.

Біднякові вибирати не доводиться. Неохоче невизнаний геній погоджується на грабницькі умови.

Покупцем виявився Йон Гипа - власник того самого маєтку, з якого Григореску взяв натурницю. Він відразу оцінив принакди соковитих мазків, якими вишпленений образ безпосередньої смаглявки. Незабаром весь Бухарест шумів від новини, що поміщик Гипа заплатив за портрет десять тисяч франків золотом!

Відтоді життя Григореску круто змінилося. Він купив майстерню, а звістка про колосальний гонорар зробила його модним майстром. Усе своє життя він не підлаштовувався під чужі смаки і писав те, до чого лежала душа. Не раз, до речі, повертався до «щасливої» ромської теми. Помер він визнаним класиком, зайнявши в історії румунського живопису почесне місце.

«Ромська красуня-2003»



Редакція газети «Романі Яг» й надалі запрошує ромських дівчат (віком від 12 до 20 років) взяти участь у фотоконкурсі. Для участі у конкурсі слід подати своє фото. Необхідно також вказати вік, місце проживання.

Без людей не можу...

Бі манушенго ме нашткі...
Багато ромів, які мешкають в міст Бровари, заробляють на прожиття, торгуючи на базарі. Але є і такі, котрі працюють там не стільки заради грошей, як за звичкою. Якось у квітні, купивши подарунок, щоб поздоровити з днем народження Андрійченко Якиліну Карпівну 1936 року народження, я підійшла до її торгового місця і була здивована тим, що побачила. До слова, це бабуся Рустама Івановича Андрійченка - голови молодіжної громадської організації м. Бровари. Думала, що її будуть вігати тільки ромі, але помілилася. Цю чудову бабусю поздоровляло багато людей, і українців було навіть втричі більше, ніж ромів. Усі вони добре пам'ятали, що Якиліна Карпівна народилася на вербу суботу, от і вирішили дружним колективом привітати її. Якиліна Карпівна заплакала від щастя, а потім сказала: «Спасибі, мої дорогі, я дуже вдячна за вашу повагу до мене!». А я

ви ходите на базар у свої, скажімо, немолоді літа? Вам не вистачає на прожиток?
- Я живу з родиною наймолодшого сина. Він працює директором філії з нерухомості. Має дружину та двох дітей. У своєму домі він виділив мені простору і гарну кімнату. Мій синок Володя просить мене не ходити на базар, але я не можу сидіти весь час вдома. Базар став моїм життям. Я не зможу вже жити без тих чудових людей, з якими працюю не один рік.
- Про що мрієте?
- Мрія тільки одна - щоб мої діти, онуки та правнуки ніколи не бачили війни.
- Якиліно Карпівно, я ще раз від щирого серця вітаю вас з днем народження. Хочу побажати вам міцного здоров'я та довгих літ життя. Нехай здійсниться ваша мрія!
- Ось така собі бабуся працює на броварському базарі. Добра, чуйна, ласкава, з щирим серцем та світлою душею. Хотілося б, щоб таких, як Андрійченко Якиліна Карпівна, було якнайбільше на Землі.
- Ви щойно сказали, що маєте 4-х синів, то чому ж тоді

ПІТЕРАСА
Зустрічаються дві подружки:
- Як там твій Марці?
- Як пив так і п'є, як бив так і б'є.
- Ну, слава Богу, лиш би не хворів.

Арагрен пен дуй амали:
- Сар дживел тійро Марці?
- Сар піелас каде ві пел, сар марлас каде ві марел.
- Наїс ле Девлеске, фері те на авел насвало.

Моя дружина за кермом - як блискавка!
- Що, так швидко їздить?
- Ні, попадає в дерева.

Мійрї джувал пала вурдон - сар е родїя!
- Со каде сіго традел?
- На, са лаке копана.

Надпис на гаражі: «Машина нема, велосипед уже вкрали, прохання не турбувати».

Скірме про гаражі: «Вурдон най, біглія аба чорде, мангав тумен ден ман пача».

Людмила Кравченко, м.Бровари.